

Goñerrin aurkitutako beste sei testu

FRANTZISKO ONDARRA

SARRERA

Goñerrin aurkitutako hamar testu aldizkari honetan argitara emanak ditugu¹. Orain ezagutzera ematen ditugunek horiekin eta beste anitzekin bilduma bat osatzen dute. Guztien berri labur bat ikus daiteke Euskaltzaindiaren agerkaria den *Eusker*a aldizkarian².

TESTUAK

Lehenbiziko bostak predikuak dira eta seigarrena berriz Elizakoak edo "Viaticum" a hartzekoan erabiltzen ziren galde-erantzunak. Lehenengo lauak lau orrikoak dira, bostgarrena hiru orriduna eta azkenekoak orri bat du bakarrik. Zehatzako izateko, aipatu ditugun lauak paper haundi batean daude idatzirik, paper hori tolestatu eta lau orri egin ondoren. Azkeneko bi orriak moztu gabe daude goiko aldetik beroietan. Testuak guk zenbatu ditugu. Paper neurriak hauek dira: 1. testuan 213 mm. luze eta 153 zabal; 2.ean 210 eta 152; 3.ean 212 eta 149; 4.ean 212 eta 151; 5.ean 210 eta 151; eta 6.ean 208 eta 148.

Ur markak hauek dira:

1. Lehenengo sermoian bi zirkulu kontzentriko ageri dira, horien artean "OSPITAL GENERAL DE P(AMPLONA)" irakurtzen dela. Barruan leoi

1. ONDARRA, Frantzisko 1989. "Goñerrin aurkitutako sei euskal testu (1743-1753)". *Fontes*, 53 (1989), 97-144; idem 1990. "Goñerrin aurkitutako lau euskal testu (XVIII. m.)". *Fontes*, 55 (1990), 73-121.

2. ONDARRA, Francisco 1981. "Goñibarko euskara XVIII. mendeko sermoietan". *Eusker*a, XXVI (1981), 1. zb., 349-365; idem 1981. "Polikarpo Aitak zituen euskal esku-idatzi zaharren aurkezpena". *Eusker*a, XXVI (1981), 2. zb., 633-649.

bat besoak gora ikusten dugu, eta leioaren buruaren parean goiko aldetik koroa bat.

2. Bostgarren testuan bi zirkulu kontzentriko ageri dira, horien artean “E(?) GOLL” irakurtzen dugula eta beste zerbait ere badagoela. Barruan bi sastakai, eta kanpoan goiko aldean koroa bat “E GOLL” hizkien parean.

3. Beste testuetan ez dugu ongi ikusten ur marka.

Zenbat. Sei dira testuak, esan dugunez, eta guk ordenatuak dira, horretarako gaia erabili dugula gidari eta oinarri.

Gaia. 1.a “Platica dela Pureza”; 2.a “Dela Muerte”; 3.a “Sermon del Juicio Particular”; 4.a animaren salbazioaz ari da; 5.a bulda sanduaz; eta 6.a Elizakoak hartzeko galde-erantzunek osatzen dute.

NOR, NON ETA NOIZ

Nor den egilea ez dakigu, eta zer den ere ez. Bere entzuleei hitz egiten dienean, honelakoak esaten ditu: “aizace Jaunec” 1,1,3; “nere Christioac” 3,3,1; “nere Adisquideac” 4,1,1; “nere Catholicoac” 4,1,1; “Catholicoac” 2,2,2; “Christioa” 3,3,2; “Adisquide nereac” 4, 1at., 4; “nere oyente estimatuec” 1,1,1.

Horiek irakurtzen ditugularik, pentsa daiteke fraide/misionistaren bat izan zela egilea. Gainera, 3. testuan idatzirik dagoen pasarte batek ematen du sendotzen duela uste hau. Hona hemen pasartea: “Guruce au da Misericordiesco tribunalea” 3,3,4. Predikuaren amaieran dago esaldi hori eta ekartzen digu gogora misiolarien ohitura bat, hots, sermoiaren bukaeran gurutzea eskuetan hartu eta berari eta entzuleei hitz egitekoa.

Baina, bestalde, testuen orrien artean gordetzen diren paperak ikertzen baditugu, ematen du herriko apezka edo parrokoa dela autoreak. Herrian berriki gertatu diren gauzak -ik, 1,3 eta 3at.- edo herrian bizi-bizirik dauden arazoak-ik. 4,3at.-. Bostgarren eta seigarrena parroku baten zerak izan behar lukete.

Non izan ziren idatziak eta emanak ere ez dakigu. Erdaraz ez zekiten entzuleendako izan zirela ikusten dugu: “Bada Jaun Divino arec errespondeatuco dizu, cer, bentures nere Prediquedoreac itz eguindute *Erdaras, franceses, latines*, edo zuc *ecin comprenditu* dezaquezun moduen?” 3, 2at., 4. Pasarte horretako *erdara* gaztelania da.

Noizkoak dira? 1. testua 1817. eta 1829. urteetan izan zela berriz emana badakigu, eta gainera autoreak ez zen beste batek emana; 2.a 1827 eta 1832. urteetan izan zen berriz erabilia.

Dataekin zer ikusia izan ditzaketen zenbait pasarte eta datu, garai haietako giroa erakusten eta isladatzen dutenak, eskaintzen ditugu. Inkisizioa zutik dago oraindik *Logroñon* 3, 1at., fine. “Españeco Erreinu, eta Señoríoegui, eta gure Erregueari” 5,1.an esaten du; “Infielen contra”ko guduak aipatzen da 5, 1.an; eta bertan “baquea Principe Christio gucien ertean” eta “Erregue Catholicoac vielcenduen Exercitoan Infielen contra”.

Ez ditugu ahaztu nahi beste zenbait pasarte, beharbada lagungarri edo interesgarri gerta daitezkeenak. “Medicu, eta Barberari” leitzen dugu 4,3,2.ean; “confesatu, eta comulguetu zaicela illen lembisico Iguendetan,

Errosarioco Cobrarien indulgenciec irebasteco, edo illen iru guerren Iguende-
dean Santisimoaren Cobrarico indulgencie irebasteco” esaten da 3,3,2.ean;
“aulfer” bizi direnez ari dela, hau dio: “Confesatu, eta comulguecen dire
Bazcoetan borchas, edo beren gogoaren contra, Excomecacioac arreatu es-
tezoten” 4,2at.,4; eta testu honetan bertan, herriko buru edo kardunei buruz
honela mintzatzen da: “erri bacochoan nombratu Cargudun perpetuec, vici
diren demboraco, cergatic condenatu bear baute, obeago da condenatu
deicen bat, edo bi, erri bacochoan, ece condenatu deicen guciec” 4,3at. (testu
barruan aurkitzen den papertxoan esaten da hori).

Pasarte horietan isladatzen den giroa kontutan harturik eta ur markare-
kin³ aherentzi gabe, uste dugu 18.mendeko bukaerakoak (edo 19. mendeko
hasierakoak) izan daitezkeela hemen eskaintzen ditugun agiriak.

GRAMATIKA

I. Grafia eta fonetika

Bokaletan, hasierako *u-* adierazteko ez da inoiz *v-* erabiltzen; eta bokal
arteko *v/b* adierazteko ez da *-u-* bokala erabiltzen. Gertakari hauek aipatzen
ditugu, testuen data dugulako buruan.

Kontsonanteetan, hitz hasieran lau hitzetan ageri da *b-* kontsonantea:
“*Ha!*” 1,1; “*bellegatu*” 2,2; “*humeac*” 4,1at.; eta “*hurte*” 3,1at.

Ixa adierazteko *-ss-* bikoitza aurkitzen dugu: “*Ausse*” 4,1; “*gaissoa*” 4,1;
“*isseguikea*” 1,3; “*isiñic*” 1,3. Testu eta leku horretan bertan *-s-* bakuna ere
agertzen zaigu: “*isseguikea*” 1,3; eta “*isiñic*” 2, lat. Eta beharbada, fonema ho-
ri azaltzen da zenbait aldiz ematen diren hasierako *j/s-* kontsonanteetan:
“*Jai*” 4,2 eta “*Say*” 5,1; “*jan*” 4,2 eta “*san*” 2,2; “*jocu*” 4,2at. eta “*socureco*”
4,3at.

Noizean behin ikusten dugu *ts* digrama, eta *tz* (ta *tc*) digrama maiz: “*lot-
saturic*” 3,2; “*itsu*” 2,1, baina “*ichutasune*” 3,2at,1; “*Etsaie*” 4,1at.,3; “*anitz*”
1,1,5; “*batzuec*” 1,1at.,4; “*etzutela*” 1,1at.,3; “*etöre*” 1,2,3.

Hitza eta horri erantsitako atzizkia lotu gabe idazten dira askotan: “*dia-
fano ena*” 1,1,2; “*moderatu ago*” 1,1at.,3; “*izen agatic*” 1,1at.,5; “*arrapace
agatic*” 2,2at.,2; “*erioze aren*” 3,1,3.

Gutxitan laburtzen ditu hitzak grafia aldetik, besterik dela fonetika ar-
loan. Beti laburturik *S.* “*San*” 1,1at.,5; etab.; laburturik noizean behin *-kin*
atzizquia: “*poderosoareq.*” 1,2,2; eta testu hasierako latinezko esaldietan
Idazteuneko liburuaren izena eta horren burua.

II. Fonetika

Bokaletan, fonetika gertakari asko aurkitzen dira.

A-i eta *a-u* gerta daiteke *e-i* eta *e- u* bilakatzea: “*beicic*” 1,1at.,3; “*apem-*

3. GARCIA SERRANO, Rafael 1974. “El Molino de Papel del Hospital General de
Pamplona”. *Cuadernos de etnología y etnografía de Navarra*, 16 (1974), 7-21.

ceco" 4, 2at., 3; "*dendela*" 2,1,1. Eta *a-i-a* ta *a-u-* *a* aurki daitezke *e-i-e* eta *e-u-e* bihurturik: "*beite*" 2,1; "*beiten*" 1,1at., 5; "*deuque*" 1,1,1; "*deuquete*" 1, 1at., 5.

Bestalde, ikusten da *eu* diptongoa *au* eginik: "*namriec*" 4,2,2; eta *ei* diptongoa *a(i)* idatzirik: "*bañere*" 'behin ere' 2,1,1 (ik. "*beñere*" 2,1,1; etab.); "*zanequin*" 'zeinekin' (erlatiboa) 2, 1at., 1 (ik. "*ceñequin*" 5,1; "*cem*" 1,1at.,5).

Gainera, *au* diptongoa *ou* bilaka daiteke: "*goude*" 'gaude' 2,1at.,1; "*zoude*" 'zaude' 4,2,4. Baita *o* ere bihur daiteke: "*dode*" 'daude' 5, 1.

Ikusten denez, gertakari hauek adizkietan ugari ematen dira.

Ezin dugu ahaztu *i-a* eta *u-a* normalki *i-e* eta *u-e* egiten direla: "*eguié*" 4,1,1; "*vüllecén*" 4,1,1; "*osasune*" 4,1,1; "*mundure*" 4,1,1. Hori bera gerta daiteke *i* eta *u* hitz baten azkeneko silaban badaude eta *a* hurrengo hitzaren lehenengo silaban: "*andibet*" 1,2,1; "*asqui de*" 2, 1at., 1; "*egun beteco*" 2, 2at., 2; "*au de*" 2,1,1.

Salbuespen bakan-bakan bat bezala aurkitu ahal izan ditugu *ea* eta *oa ia* eta *ua* bihurturik: "*itia*" 1,3; "*guacen*" 1, 1at., 3, baina "*doacenean*" 4, 1at., 3.

Kontsonanteetan, ez ditugu ahantzi nai z kontsonantearen inguruan zer-zen diren gertakariak.

Bukaeratzat *-z* duten atzizkietan, *-s* bilakaturik ageri da kontsonante hori: "*gueros*" 1,1,2; "*ontas*" 1,1,5. (Baina "*berriz*" 4,2,2.)

Hitz barruko *-zk-* aldatu eta *-sk-* egiten da: "*lambiscora*" 1, 1at., 3; "*Eguiasco*" 3,2,1. (Baina "*Bazcoa*" 3,1,1; "*bazcarie*" 1,3.)

Hori bera gertatzen da *"-zt-"* rekin: "*orrestaturic*" 4,2at.,3; "*zeuste*" 'zaudete' 1,3. Baita *ez + l-* edo *n-* elkartzen direnean: "*es ltzeque*" 2,2,1; "*esneiteque*" 1,1at.,3. Eta *ez + d-* ematen denean: "*estaquit*" 1,1,1; "*estute*" 1,1,1. (Baina "*ezdezaquezule*" 3,3,2.).

Noizean behin bukaerako *-n* eta hasierako *b-* aldatu eta *-m b-* sortzen da: "*pasagerem bates*" 1,1,5.

III. Morfología

Deklinabideaz zerbait esan nahi dugu.

Ergatibo plurala gehienetan *-ak* atzizkiaz baliatuz egiten da: "*bildur detenac procurecen dute*" 1,1,3; *tratacean...* *Nescatoac Mutillequin*" 1,3; eta "*deuquete guizonec*" 1,1,1; "*interpretec...* *dutena*" 1,1,5.

Destinatiboaren bukaera *-dako* eta *-tako* da: "*enemigoen daco*" 2,1,1; "*guretaco*" 2,1at.,2; "*gucietaco*" 3,1,1.

Datibo plurala *-egi* da: "*guizonegui*" 1,1,1.

Ablatibo plurala *-etatik*: "*itzetatic*" 1,2,3 bizigabeetan; eta *-engandik* bizidunetan bai singular eta bai pluralean: "*Divinoaren gandic*" 1, 2at.,3; "*genden gandic*" 2,1at.,3.

Soziatiboa gutxien-gutxienetan da *-ki*: "*Evangelicoequi*" 1,2,4.

-Tasun atzizkia. Elkanoko Lizarragak *-zutu* erabiltzen du "*aurzutu*" eta holakoetan; gure testuetan *-tasun* ageri: "*Aurtasunean*" 4,1at.,3; "*Gastetasuneco*" 4,1at.,3.

Erakusleak hauek dira: *au* 1,1,1; *onec* 3,3,4; *aubec* 2,1,1; *ori* 2,2,2; *orrec* 4,1,1; *oyec* 4,1,1; *ore* 1,2,2 eta *ure* (gutxiagotan) 3,3,4; *arec* 3,1,1 eta *arrec* (behin) 1,1,5; *ayec* 2,1,1.

Hitzak laburtu eta *pilaturik* ageri dira noizik-behin: “*naucen*” ‘nahi du-zuen’ 2,1at.,3; “*beaurte*” ‘behar dute’ 4,3at.; “*bambedode*” ‘baldin badaude’ 5,1.

Adizkietan ere badago esatekorik. Hasteko, pluraleko bigarren pertsona -ze da: *duze* ‘duzue’ 1,1,3; “*aizace*” 1,1,3.

Iraganaldian askotan gordetzen da bukaerako -n kontsonantea perpaus nagusietan: “*cioten*” 3,1,1; “*eguin zuen*” 3,2,1; “*ona cen*” 4,3,2.

Partizipioko -i eta -tu bukaerak gehienetan gordetzen dira agintaldian, ahalezkoan eta subjuntiboan: “*paratu bezate*” 1,2,1; “*icusi zace*” 1,2,3; “*villetu dezagun*” 3,3,4; “*jarrigaitecen*” 3,3,4; “*aplique tudezoque*” 5,1.

IV. SINTASIA

Ergatibo marka ez dago ongi noiz-behinka, batzutan falta delarik: “*gu... dugunean*” 2,2,2; “*au estu... icen bear*” 2,2,1; eta beste batzutan sobra dagoe-larik: “*duenac, acavatuco da*” 1,1,2; “*estela..., duenac*” 1,1,1.

Genitiboa izenaren ondotik ikus daiteke: “*hermosure edificioena*” 1,1,3; “*Aytec doncellarenac*” 1,3; “*generosidadea Aite Sanduarena*” 5,1.

Erlatibozko perpausak tajutzeko, -n atzizkiaz gainera, erabiltzen dira *nor*, *zer*, *zein* eta *eze* izenordainak eta *bai(t)*- aurritzia: “*estoquetelarie araguiric noren contra peleececo*” 1,1,1; “*au da casoa certan arquicen zaraten*” 2,2at.,2; “*disponiceco felicidade eternora, cein iorc etzaque quendu*” 2,2at.,2; “*leio aubetatic sarcen dire manchac Animen, ece inquietacen, turbecen, eta manchacen dute*” 1,1,4; “*privilegio generosoat, concedicen baitu*” 5,1.

Genitiboa nominatiboaren ordez behin bakarrik aurkitu dugu: “*Jaun di-vino onen errecibizera*” 6,1,1. paragrafoa.

HIZTEGIA

Hemen ipintzen ditugun hitzak ezagunak dira, baina euskalki eta az-pieuskalkien ezaugarriak mugatzeko lagungarri izan daitezkeelako ematen ditugu, fonetika eta morfologia aldetik ere interesgarri gerta daitezkeelarik.

A. *abrats* “abratsa” 4,1,1; *agirtu* “aguirtuco” 2,2,2; *alde* “gure alde” ‘pro nobis’ 3,1at.,2; *alketu* “alquecen” 1,1at.,4; *anitz/asko* “anitz” 1,1,1; “asco” 4,2,2; *arrazio* “arracio” 4,2at.,2; *astregun* “astregunean” 4,3at.; *atra* 3,1at.,2; *azendu* “acenduric” 3,1,2; *aurre* “aurrean” 1,1at.,2; *azken* “azquen” 1,2,2.

B. *bage* “bague” 4,1at.,2; *beiten* ‘baitan’ “beren beiten” 1,1at.,5; *barkazio* “barcacioa” 3,3,4; *bekatari* “becatarien” 3,1,1; *bekoski* “vecosquien” 2,1at.,2; *berze* “berce” 4,1,2; *bezela* (sic - ze-) “becela” 5,1; *bide* “leitu bideduze” 1,1,3; *bortz* “bortz” 5,1.

D. *deus* 3,2,3; *doi doie* 4,2at.,4.

E. *egorri* “egorcen” 3,2,3; *eraman/eramo* “eraman” 4,1,1; “eramo” 1,1at.,4; *erdara* “Erđaras” 3,2at.,3; *erran* 2,3; *ertxi* ‘itxi’ “erchi, eta irequi ba-

tean” 2,2at.,2; *eskeros* “esqueros” 3,1,1; *eskubi* “escubico aldean” 3,1at.,3; *estalkin* “estalquin, edo alcabute” 1,3at.; *etziñezi* “Etcñoci, edo Justicier” 1,3at.; *eskomekazio* “Excomecacioac” 4,2at.,4.

F. *frutu* “frutuerequin” 4,1at.,3.

G. *gaisto* 1,3at.; *gaste* “gastea” 2,2,2; *geiago/iago* (biak ugari) “gueiago” 2,1at.,1; “yago” 1,1,3; *guaze* “guace” 3,1,3; *guzi* “gucietan” 1,1,1.

I. *igen* “igueten” 1,1,1; *iguzki* “Iguzqui” 1,2,1; *ikutu/ukitu* “icucen” 1,1at.,2 eta “uquicen” 2,2at.,2; *illergi* “Illerguieren” 3,2at.,1; *ior* ‘inor’ “ior” 1,2,2; *iregi/ireki* “ireguicen” 2,1,2; “irequi” 2,2at.,2; *irugi/iruki* “eduki” “iru-guico” 1,1at.,3; “iruki” 4,3at.; *Irur ogei ta amar* 3,1at.,2; *isegi/ixegi* (-x-?) / *iseki* ‘piztu, irazeki’ “iseguicea” 1,3; “isseguicea” 1,3; “isequicea” 3,2at.,1; *isin/ixin* (-x-?) “piztu, irazeki” “isin dezala” 4,3,2; “isiñic” 2,2at.,1; “issinñic” 1,3; *itxe* “Iche” 4,1,3; *itxeso* “ichesoan” 2,2,1; *itz egin/minzeta* “itz eguitea” 4,1,1; “mincecen” 2,1,1; *jaio* “jaiocen” 2,1at.,1; *Jangoiko* “Jangoico” 3,3,2; *joan/juan* (ia beti “joan”) “joan” 2,2at.,2; “juan” 1,2,1.

K. *kabi* “cabie” 4,1at.,3; *karrika* “carriquen” 1,1at.,5; *kobrarie* ‘kofradia’ “Cobrarrien” 3,3,2; *kontu eman/artu* “contu ematera” 2,2at.,2; “contu arzale” 4,2at.,5; *kristio* “Christio” 3,1at.,2.

L. *langai* “ganadoac, ta langayec” 4,2at.,6 (Larramendi-k *instrumento* ‘lancaya’); *lazki* ‘oso, txit, arras’ “lazqui” 1,1,1; *lotsatu* ‘izutu’ “lotsaturic, eta izuturic” 3,2,3.

M. *maistru* “Maistru” 1,1,4; *mereji* “meregi” 2,1at.,1; *mi* 3,2,1.

N. *neskato* “Nescato” 3,3,3; *non* 2,2at.,2.

O. *oian* “Oyan” 1,3; *orai* 2,1,1; *orzi* “orcicera” 2,1,1.

S. *sandu* 1,1at.,3.

TX. *txiki* “chiqui” 4,2,4.

ADIZKIAK

Alor honetan ikus daiteke *Nor-nork* espero denean, *Nor-nori-nork* ageri dela, eta alderantziz, aurki daiteke *pluralgilea* falta dela, silaba *aferesia* gerta daiteke, *subjuntiboko* adizkiak indikatiboan erabilirik, eta besterik.

Nor-nork adierazteko *Nor-nori-nork* erabilia: *digu* ‘gaitu’ 2,1at.,1; *digute* ‘gaituzte’ 2,1at.,1; *zizu* ‘zintuen’ “Etzizu” 4,2,4.

Nor-nori-nork adierazteko *Nor-nork* erabilia: *zue* ‘zio’ “paratuzue” 1,2,5.

Pluralgilea falta da: *denkete* ‘dauzkate’ “deuquete” 4,2at.,6; *balukete* ‘balituzte’ “baluquete” 5,1 fine; *dezan* ‘ditzan’ “eraman dezala bi candela” 4,3,2.

Silaba aferesia: *tu* ‘ditu’ “intuenac” 1,2at.,3; baina *ditu* 3,2,2; *zake* ‘dezaque’ “etzaque” 1,2at.,3; baina *dezake* “dezaque” 1,1,1; *zaguzu* ‘iezaguzu’ “erran zaguzu” 3,3,1; baina *dezaguzu* 2,3. Ik. ere *dezogun* ‘diezaogun’ 3,3,4; *dezokete* ‘diezaokete’ “dezoqueten” 1,1,3.

Subjuntibokoak indikatiboan: *zeikio(n)* ‘zitzaion’ “ceiquion” 3,1,4; *zeikiote(n)* ‘zitzaien’ “ceiquiotela” 1,2,5; *zekigu(n)* ‘zitzaigun’ “cequigun” 2,1at.,2; *zekio(n)* ‘zitzaion’ “bacequion” 3,1at.,2.

Besterik. Aldaketa fonetikoa daukagu adizki hauetan: *gada* ‘gara’ “gada”

2,1at.,1; “gaden” 2,1at.,1, baina *gara* 4,1,1 (*gada* askoz maizago *gara* baino); *zada* ‘zara’ 2,3at., baina *zara* 3,2,1 (*zara* askoz ugariago *zada* baino); *dende* ‘daude’ 2,1,1, eta *dode* ‘daude’ “bambedode” 5,1; *zoude* ‘zaude’ 2,3at.; *zode(n)* ‘zeuden’ 5,1; *zaiste/zeiste* ‘zaitezte’ *zaiste* 3,1at.,2; *ceiste* 2,2,1, baina *zaitesten* 4,2,2 (behin bakarrik guk hartua); *zeuste* ‘zaudete’ 4,2,2. Morfologia arazoa dugu, *nor* marka errepikatzen delarik, *nazadaten* ‘nazaten’ 1,1at.,4 adizkian. Eta abar.

GURE LANA

Honen antzeko beste lanetan bezala, saiatzen gara testuak dauden moduan ematen, ezertxo ere aldatu gabe. Eta luzeegia gerta ez zedin ez dugu ematen hiztegi osoa, ez eta ere adizki guztiak.

Berriz ere esango dugu, hemen ipintzen duguna ez dugu egia eta fedetzat jotzen. Testuak ezagutzera edo argitara ematea da gure ardura nagusia eta lehenengo hurbilpen bat testuei, bestek besterik eta gehiago eta astiroago idatz ahal dezan.

Testuei buruz esan behar dugu erdal hitzak galgarik gabe sartzen dituela eta ez diola ubarkarik jartzen horien uhaldeari. Lehenbiziko lekuan ezartzen dugunak euskara eskas eta txarra eskaintzen du, hurrengoetan gure ustez gero eta hobeto idazten duela predikariak joskera aldetik.

Nafarroako euskara dela baieztatu daiteke dudarik gabe. Ukitu ditugun puntu asko eta eman ditugun adibide anitz ideia hori buru eta gogoan zebil-kigula zertuak izan dira.

TESTUAK

1. Testua

Platica dela Pureza ¹

Qui amat periculum peribit in illo. Sap(ientiae).

Sacrificio gucietan agradablana Magestade Divinoari da incomparable gustotacoa Ainguiruen pureza, bere difficultadeac itendu bere meritoa, eta estute accertacen aplaudicera asqui sanduec, ponderatu zutelaric lenago, ece impureza dela becatu lazqui aborreciblea Jangoicoari, eta lotsagarrie guizon-negui: icusico dugu ordu ontan medioac, preciso direnac apliquecea, conservaceco castidadea, eta pureza: Da aiñ andie virtute au, ece estaquit expliquecen bere alteza; bañe esta anitz, ece edoceiñ guizon arquite dayen atajaturic bere elogioan, deicen duenean inestimablea Espiritu Divinoac: *inestimabilis* ² *honestas illius*: deuque difficultadea, norc uquetu dezaque? Da

1. Goi aldeko ezkerreko zokoan 1817 eta 1829. Titulu ondoko latinezko esaldia *Liber Ecclesiastici* 3, 27. capitulu eta paragrafoan dago.

2. Latinezkoetan zenbait oker aurkitu ditugu. Hemen “inestimabilis” dio “inaestimabilis” esan beharrean; gero “aparuit” 2,1 “apparuit” en ordeztu, eta “ocultis” 2at.,4 “occultis” en partez.

lazqui ciertoa; bañe bere dificultadearen conparacioan da bere meritoa. Pureza erratendu ³ S(a)n Agustiñ, eta S(a)n Ambrosioc igueten dela naturaleza humano condicioaren gañera, reprimicendu bere revelionea, eta dominacendu gucie bera: Erranzuen lenago S(a)n Pabloc, ece virgen batec dominacen zuelaric araguiaren impetuec, elevacen cela Jangoicoari gucie bere pensamentuetan, eta ce Santa Gorputcean, eta Animen: S(a)n Ambrosioc añadicendu, estela humanoa, guardacen duenac pureza, estela guizona, estela andrea, cergatic beite ainguiruet. Oraño Ainguiruec ⁴ icusten dire materie ontan excedituric guizonen virtute onen gatic, cergatic estoquetelaric araguiric noren contra peleaceco glorien, deuquete guizonenac peleacen dutenac lurrean.

Bañe virtute au da aĩn deliquetue, ece estela engañacen ⁵ aĩn pronto cristale diafano ena, nola ciquincenden virtute hermosau; virtute ontan icen beardugu Armiñoac bezela, ceñen erresplandoreas erratenda: *malo mori, quam foedari*: lenago arriesgatuco dut vicie, ece exponitu mancha ligeroarenari: gueros peligro guciec evitetu beardugu ⁶: bada errancigu Salvadoreac, ece peligroa amacen duenac ⁷, acavatuco da peligroan: edo cergatic beti paracendena peligroan, erorcenda realidadean, edo cergatic sollic peligroa da erorcea.

Bañe asunto ontan, cer erranendut, nere oyente estimetuec, zuec estaquicena: Nor icenenda, estagona instruituric innumerable peligrotan, deuzquienac bacoachac bere bearri, eta veguietan: guciec leitu bideduze liburu espiritalac, eta ayetan icusi videduze, nit ⁸ errandezqueten baño yago: Aite Fr. Luis Granadacoa dago aĩn expresivo ontan, nola gucien: aizace Jaunec, ece enseñanza comuneraco erratendu guise ontan: persona bildur dutenac procurecen dute iruquicea viste aĩn errecoigituric, ece ez sollic estute paratu nay veguieac gaucetan, ceñec servicetu dezoqueten becatu iteco, eta ere bay guardacen dire veguirececo hermosure edificioena, pinturena, simulacroena, eta orlaco gaucena, supuesto estire gaistoac.

Au, eta berce anitz gaue, erratendu Maistru andi onec veguien peligroen gatic, erreconocicendu, ez sollic bearrietan: veارئetan convenide paracea cobru, bada leio aubetatic sarcen dire manchac Animen, ece inquietacen, turbecen, eta manchacen dute: Ha! Jaunec, cembat aldís aiceagatic conversacioat, graciebat, chistebat, equivocoat: guero retiroan causecendu inquietudea, eta desveloa.

Causacendu susto, Escriture Sagratuen interpretec, eta Sanduec escribicen dutena puntu onen gañen: batec adverticendu Galenon obretan, eta afirmecendu padecitu dezaquetela veguieac eun eta amavi enfermadede ezauteuec, eta estela admirecen gaitz multitude ontas; cergatic Medicu Espiritualec observatu dute vicio iago animetan, ece Galenoc enfermedadeg veguietan: S(a)n Agustiñec afirmecen du bere Confesionetan, cergatic bere

3. Hola eta ez “dute”.

4. Biak ageri dira: “Aingueru” eta “Aingueru”. Hemen “Ainguiruec”.

5. Ez “empañacen”.

6. Ez “ditugu”.

7. Espero dena “duena” da eta ez “duenac”.

8. Espero dena “nic” da eta ez “nit”.

oñec etceitecen errevelatu, erresisticen ce bere veguiegui, eta elevacen zuela Jangoicoari bere vegui invisibleac, libraceco bere oñec lazo perniciosoetatic: naidu erran, ece veguiec, ceñec servicecen dute ez tropezaceco, arquicenda⁹ lazqui tropezu, eta da necesario lazqui cuidado veguietan, egon bear baute animec seguro: Bañe yago lotsacen nau S(a)n Geronimon exclamacio arrec: Cer icen deiteque (erratendu) ece anitz aldiz esnaiz acordacen Escriture Sagraduco pasagerem bates, dembora guti dutena leituric, [1 at.] eta etzaquet desvietu, edo quendu nere memorietic hermosure bat, ceñec duen anitz hurte, icusi nuela Erroman.

Bada orai, cer erranen dute gauce aubegui libertino ayec, ceñec beti deuquete objeto deleitablea presente, deuquete ocasioa veguien aurrean, eta erran dezaquegu orla escuen ermean, aicendute beren chisteac, icusten dute beren donaireac, escuchecen dute beren lisonjac, eta guero erresistituco direla facilidaderequin, eta desechatuco dutela, objetoa ofenditu bague Jangoicoari: Au da arrogancie bat (exclamacendu ayen contra S(a)n Geronimoc) gure sentidoac pensacendu, icusten duena, aicen duena, gustecen duena, icucen duena, eta da arraistratue apetitoac escacen dion gaucetara, ceñen deleitearequin da aprisionatue; eta no obstante aĩ egui andie, naidute leitu comedietaco liburuetan, galanteo deleitable ayetan, eta ez deleitetu: naidute aitu prenda anditaco cantare ayetan, eta ez guelditu prendaturic.

Guacen fede onarequin, aren confianza estayen icen temerarioa, edo confiecen dire orlacoac, aimberce seguridaderequin arrojacen direnean becatuen oportunidadera beren virtute propioan, edo Jangoicoaren gracien; esta berce arracioric, ceñean estrivetu deitequen aren confianza: guacen icustera, ya bata, edo bercea doden ongui fundeturic: Guacen lembiscora, guizon aubec iruguico¹⁰ dute beren pasioneac moderatu ago, mortifiquetu ago, ece Sandu ayec, ceñec casi beren vici gucie empleatu zute oracioetan, lagrimetan, asperezetan, cilicioetan, penitencietan, estut nic aimberce siñestacen: eta alare icustendut, ece Sandu aubec temblacen cirela edoceĩn ocasio peligroso tatic, eta ingenuidade andierequin confesacen zuten, etzutela prometicen victorie, beicic peleacen Partoac erraten cioten nacione baten costumbrera: au da ez erresisticen gadelaric enemigoas, beicic escapacen gadelaric.

Valiedayela gucien gatic confesio publico ore, inzuena S(a)n Geronimoc Vigilancioren contra, ceñec galdeiten cio, cergatic vildur cen, vici ceitequelaric berce batzuec bezela ciudadean, vicicen ce Yermoan, edo Soledadean Fiera salvajeac becala, errespondatu cio Sanduec, vildurcen naiz zu icusies, vildurcen naiz zuri aiceas, vildurcen naiz eciñ sufriceas zure altanerie, eta iduri bazaizu, au estela deusere? vildur dut aimberce becatu iteco peligroes, ceñen ermean vici zaden, vildur dut veguirece lascivoac, eta au guti den bezela, etce alquecen erratea expresione au, bada ni esniteeque atrevituco pronunciecera, ezpaliceque bere agocoa; cergatic aprisionatu esnazadaten Rameran veguiec, eta esnazaden eramo aurpegui hermosorem batec abrazo desonesto tara: Instecen zuelaric Vigilancioc ece ori etcela vencicea glorierequin, beicic escapacea cobardierequin: Paciencia añaditu zue S(a)n Geronimoc! Nic confesatu beardut nere fragilidade propioac, estire erraten

9. Ez "da", baizik "dute" espero da.

10. Hemen "iruguico", baina "irugi" eta "iruki" ageri dira.

viozac hellegatu naiela escuetara aĩn enemigo poderosoarequin, zuc iten duzun bezela, cergatic guertatu deiteque ez izulcea victorioso; bañe vildur dut gueldicea galduric; eta orgatic confesacendut ¹¹, confesacendut nere flaqueza: estut peleatu nai victorien esperanzarequin, estaiela guertatu, ece galdu dezaten noizbet victorie.

Ha! nere oyente amatuéc, bada aĩn guti fíecen bace S(a)n Geronimoat ocase batzuen erdien, contenícen etzutenean beren beiten peligro proximoric, beicic remotoa, cein ce villecea carriquen emacume vanorem bat; nola prometícen dute mundano oyec aimberce seguridade ez peligro remototan ¹², beicic proximoetan, ceĩn ícenence iruquicea clavaturic veguiec alaco personen semblantean; topacea, aicea, conservacea ¹³ llaneza frecuentequin, nola estire vildurcen beren irries, beren visites, bada Sandu au vildurcen bace veguirece bates, bay Geronimo izulcen naiz erratera, eta oraño etce fíecen encuentro bates: galdeitendut, deuquete libertino oyec heritu ago pechoa arrien golpequin, ece S(a)n Geronimoc oracio iñes? belaunec callos beteric nola zoquen arec? veguiec andiago negar iñes? dire aimberce zuen baruec, zuen cilicioac, zuen disciplíneac, zuen mortificacioac, nola S(a)n Geronimonac? barcatu bezadate, ece nic estut siñestacen ¹⁴, estut siñestacen, eta ala bearda escapatu ocasioetatic S(a)n Geronimoc itenzuen bezela, ízen agatic penitente ago, ece Sandu au.

[2] Confirmececo yago egui au, paratu bezate veguiec andre maravillosa artan, erratendu Discipulo amatuéc, icusi zuela Ceruen, acometítue icenducena zazpi buru, eta amar punteco Dragon bates, juance escapacen Desiertora: Bada Andre onec segun anitz Sanduc, signifíquecendu Anime pura, justa, gracién dagona, eta aĩn asistituric Iguzqui Divinoaren Justicies, acompañacen dute milagroac, eta ure perfeccíonean da grado andibet: *Signum magnum aparuit Caelo Mulier amicta sole*: cergatic muestracenda aĩn tímida, ece Dragon aren lembisco amagoa gatic escapacenda Desiertora aimberce velocidaderequin: da eracustea guri, erratendu S(a)n Agustíñec, ece ícenic animebat purena, sanduena, eta asistituena milagros Elice Militantearen Ceruen, escapatu beardu cuidado andierequin becatu iteco ocasioetatic; ece escapacen, eta apartacen estena pronto andre au bezela, ceĩn icusi zuen S(a)n Juanec Ceruen, eta iten badu ere milagroac, erorico da vicio ontan, eta bercetan: zazpi buruec signifíquecen dute zazpi vicio capitalac, eta amar puntec signifíquecen dute amar mandamentuec.

Nic contatu dezaquet zuegui nere Anayec Catalogo andibet guizonena alde batetic lazqui Sanduec, ece ez egotea gatic nimíamente temerosoac beren fragilidade propioas, erori ciren vicio ontan, eta berce anitz enormetan. Eta norc estu sentícen estremecicea araguiec vildurres, acordacen denean Santiago hermitaño famoso artas, ceñec etzuen jaquin contenícen ícusiric becatu iteco ocase lisongero bat, beicic galdu zuela merito guiec errecogitu cituenac berroquei, eta amar hurtes, penitencia horribleac iten, eta extenuaturic gorpuz gucie, erorice culpen, pasatu ce complacencietic estru-

11. Bi aldiz *confesacendut*.

12. Hola "remototan", baina "proximoetan".

13. Ez "conversacea".

14. Bi aldiz *estut siñestacen*.

pora, estrupotic eriocea itera, eta eriocetic precipitetuco ce abismo profundoaren azquen desesperaciora, Jangoicoac bere escu poderoso-areq(ui)n espacio sostenitu. Orlacoa icendu ce caida Victorino Solitarioana, escribituric San Gregorio gatic: Orlacoa icenduce Tolomeona: Orlacoa Macario Romano arena, eta orlacoac ere berce anitzenac, lembiscoa Anacoreta lazqui Sanduec, ceñetas itendu mencione Paladioc, ece bere escarmentuerequin ematen digu ezaucera, eguie dela adagio ore: iorere derepente esta iten lazqui gaistoa.

Exemplare aubequin, norc erratendu, icendu zuela ¹⁵ escrupulosoia temorea, confesacen zuena S(a)n Geronimoc, erraten zuelatic confesacen dut nere flaqueza, eta ya ongui fundeturic dagon bere temorea; nola persona libertino oyec estire vildurcen? Persona oyec vestituric sedas, aciric comodidaden ertean, apacentaturic delicien ertean, nola prometicen cire fortaleza ore, ece guizon penitente, eta crucifiqueturic Jesu-Christoren gatic etcire atrevicen prometiera; Cer presuncioa! Cer altanerie! Cer temerida-dea! Eta izulcen naiz erratera zuegui Sabioarequin, ece peligroa amacen duena, peligroan acabatuco dela.

Aizagun S(a)n Juan Chrisostomori, nola afirmecen duen, ece Jesu-Christoc orden berri Evangelicoequi ¹⁶, casi etzue iñ yago, beicic joatea apartacen ocasio gucie ¹⁷ ayetatic, nondic facilmente hellegacen dire traspasacera mandamentu divinoac: Aizace cembeit exemplo señalatuenac: legue antiguaco mandamentu etan prohibicen ce homicidioa, edo eriocea, ez ior ilcea, cé lazqui guti observatue, cergatic hellegacen cirelaric frequentemente guizonac irritecera itz atrevitu, picante, eta desatentoequin, dificultaderequin contenicen cire guero, ez pasaceas itzetatic golpetara, golpetatic heridetara, eta heridetatic eriocetara. Cer inzuen bada Jesu-Christoc? formatu zuen ¹⁸ cercabat mandamentu oni, eta erranzue orla: aitu duce, erran cela antigoequi estuzu illen: bada realidadean erraten dicet, ece edoceñec erraten duenac bere anayeri Raca, naidu erran injurie levebat, izenenda juicioco reoa, icusi zace emen, nola impedicco homicidioa, edo eriocea, quencendu ocasioa, ceñ ematendu itz picante, atrevitu, eta desatentoac.

Yago antiguaco ¹⁹ leguean prohibicen ce jurementu falsoa; estuzu jurementuric falsoan iñen: quebrantacen ce au causa gutirequin, cergatic guizonac acostumbreturic mincecera ordinariamente termino exagerativo, eta ponderacioequin, facilmente hellegacen cire exageracioetatic jurementuetara, eta jurementuetatic perjurioetara: paratuzue ere Jesu-Christoc berce cercabat mandamentu oni, eta erranzue orla: aitu duce, ece antigoequi erran ceiquiotela, estuzu jurementuric [2 at.] falsoan iñen. bada nic realidadean erraten dicet, iolaco modus estuce cer jurementuric iñ, beicic icen dayela zuen mincecea bay, bay; ez, ez: icusace emen nola impedicco jurementue quencendu ocasioa, ematendutena exageracio superfluoac. Antiguaco leguean prohibicen ce adulterioa, estuzu adulterioric cometituco, etce complices pre-

15. Espero dena "zela" da.

16. Ez "Evangelicoequi".

17. "guci" espero da, ez "gucie".

18. "formatu zuen", baina berehalaxe "erranzue".

19. "antiguaco", baina "antigoegui" paragrafo honetan bertan, eta aurreko eta ondoko paragrafoetan. Eta "Antiguaco" berriz ere ondoko paragrafoan.

cepto au fidelidaderequin, cergatic acostumbreturic guizonac veguirecera objeto sensualegui, facilmente pasacen cire vistetatic deseotara, eta deseotatic becatuen execuciora: JesuChristoc paratuzue berce cercabat mandamentu oni, erraten zuelaric orla: aitu duce, ece antigoegui erran cela, estuzu cometicuco adulterioric; Bañe nic realidadean erraten dicet, ece edoceñec icustenduenac andrebat deseaceco, edo acto desonestorem bat iruquiteco, ya cometicendu adulterioa bere viocean: icusace emen, nola impedicco adulterioa, quencendu ocasioa, ematen dutenac ²⁰ veguirece desenfrenatuec: guise ontan JesuChristoc aubequin, eta berce orlaco preceptoequin defendacendu guizonegui ayetatic gucietatic, ceñec paratu dezoqueten peligroan quebrantaceco bere legue Sandue.

Lazqui fundeturic doctriñe ontan, erratendu S(a)n Bernardoc, aitu estaitequena susto anitz bague, nai baduzu veguiretu (mincendu Doncellequin) nai baduzu veguiretu guizonegui, eta icusi ceitecen, ya etzada virgen, etzada ezcondue, beicic adultera, cergatic aiñ materie deliquetuen, ceñean esten ematen parvidaderic ²¹, asquide gestoat, descuidoat, ocasio chiquibet, muguimentuet, silencio estudietuet, ademanbat, equivoccoat, gauebat, beres daus estena, asquide becatu mortaletaco, asquide isiteco suet, ece izeliric egonence ya Jangoicoaren gatic persona artan; eta apartaturic ocasio aubetatic esliceque icenen yago, beicic ause, descuido onen gatic eldude izetera pavesa, eta cesatu bague aticececo guero enemigo, eta bere imaginecio propioac, casi batere etcena, hellegacenda volcan bat izetera, ya dago animo gucie inquietudean, eta convertituric bere pasioneac.

Ontan, eta orlaco ocasioetan esliceque atrevituco atracera fiadore zuendaco; guizon docto, eta prudente baco chic ere aseguretu dezaque, gaue aubetan gucietan arquicen ote den parte asquidena dividiceco bere vioza Caridade Divinoaren gandic? Norc discernitu dezaque, ya vistetan, ya pensamentueren objetotan, edo amets peligrosoetan izendu den culpablea bere negligencie? Norc jaquin dezaque esfuerzoac, guero intuenac icendu den amorio propioaren artificioac, naiduelaric disfrazatu berari culpe, eta utci baquean bere complacencieri?

O Jangoico andie, norc aseguretu dezaque progreso, edo regreso insensiblea gracie Divino aren asunto ontan? Norc distinguitu dezaque limiteac, paracen direnac anime batean vicio eriocearena? eta tinieblen arguie, erraten zuena Job Sanduec cerbeit yago, edo gutiago deleite arena? muguimentuet cerbeit yago consideraturic, edo prontoago? vorondatearen acto imperfectoat yago, edo gutiago, omisione bat, ceñean icen deiteque yago, edo gutiago descuido? pensamentuet hellegacen dena grado artara, precedicen duena culpe grave ari, edo cerbeit aurrerago? Ha Jaunec, ece aubec dire abismo batzuec, ceñean dagon lazqui guti instruituric guizona, ceñean etzaque aseguretu Directore sabioenac, eta solo permiticen zaigu deicea Davidequin: *ab oculis meis munda me Domine*: garvizadazu nere Jangoicoa culpetatic, ceñec estalcen ceiden neri.

20. "dituztenac" espero da, ez "dñenac". Edo bestela "dute na" izan behar luke, ez "dutenac".

21. "parvidaderic", ez "parvedaderic".

Bada examinetu dezala bacochoac dembora ontan bere concienzie por menudo, eta icusibeza ya observatu duen Jangoicoac erraten duen gucie bere mandamentu Divinoetan especialmente vicio ontan, cein da gaitz andiena guciatic, gaitz bet, ofusquecen duena bere imaginacioa, ofendicen du entendamentue, gaitz bet iten duena semejante bestiegui beren deseotan, eta dembora laburrean destruicen du bere on gucie, dembora, hacienda, reputacioa, osasune, prudencie, libertadea, gracie, glorie: *quam mihi, et vobis* &:

[3]Naiduzu²² proseguitu trato desonesto, eta ocasio peligrosoetan, particularmente juntecearequin, juntetu zadaten bezela Mayecec Bazcoa vi-guerren egunean Mutil, eta Nescatoac bazcarie itera, eta satera guciec junto, edo mezclaturic, eta guero arsalde gucie pasacen duzelaric danzan erretireturic quartoan, guciec nasiric, a rio rebuelto, eratenden²³ bezela, ganancia de pescadores, pasacen delaric beren ertean cembeit libertade, llaneza, delectacio, aunque ezipadire juntecen ere alaco intencioarequin, nayduze aitu prenda andico cantareac, eta ez guelditu prendaturic, au casi imposiblea da, bada erratendicet edocein pensamentu desonesto, edocein viste desonesto, edocein itz equivoco, edo canta desonesto, edocein llaneza, eta libertade, edocein accione indecente, edocein apa, edo besarca emacumequin dire becatu mortalac, doquezalaric²⁴ advertencie, zuen ertean arquicenden bezala²⁵, estuce utcico ezaunceco ece orlaco junteceori dela ocasio peligrosoat, zeñen gandic zeuste obligueturic apartacera, eta uster a alaco bazcarie ori, cein de cause anitz desorden, eta becatuena, bay nere Christioac, iruguicean batac bercean ertean sobra libertade, llaneza, eta confianza, au da motivoa erratendu S(a)n Geronimoc, ain issiñic egoteco luxurieren sue. Andre, eta Guizona, erratendu Sandu onec, direla sue, eta lastoa bezela; eta Demonioa beti dago su oni ayce ematen, bistu dadien lastoan; gauec erraza bada, iseguicea lastoan sue, ain erraz, edo errazago da, isseguicea luxurieren sue gastetan trato gaistoarequin, tratacearequin Mutillec, Nescatoequin, eta Nescatoac Mutillequin. Erratendigu San Pedro Damianec, Indie Orientaleco oyanbatean, direla vi arri genero, deycendirenac Piribolos, eta bercebazuc deycendute arr, emeac, ain propiedade raroaco, ece paraturic bata bercean ondoan, concebicen dutela sue, eta vistucen dela llama ayetan, de suerte, ece esparcicenda quea oyanan aldamenean; orla succedida²⁶ anitz seme, eta alaba familicoequi. Itendu la vista gorda. Ò Ayte, ta Amac, icusten estucen bezela, usteas conversacion²⁷, diverticen zocoeyetan gasteoyec mezclaturic, á nola vildurnaycen, muguitu, edo vistudadien zuen ertean luxurieren sue eta condenatu ceisten eternidade gucico. Oray erranendu norbeytec, ece lenago orla induleta, eta nic diot ece uso, condicio, eta costumbre gaisto, eta peligrosoac quendu beardirela, eta onac seguitu: Erranendu etzadatela juntecen becatu iteco intencioarequin, eta etzadatela erorico becatuen, aizace

22. Hemendik aurrera testuaren barruan aurkitzen zen paper batetik hartzen dugu.

23. "eratenden" eta ez "erratenden".

24. "doquezalaric" dio "doquezalaric" esan beharrean.

25. "bezala", baina beste guztietan "bezela".

26. "succedida" eta ez "succedicenda".

27. "conversacion" eta ez "conversacioan".

zuen desengañureco sucesoau; Vicielaric Santiago, Hermitañoa desiertoan entregaturic oracio, eta penitenciera, eramocioten Sandu oni Doncella, edo Nescatoat endemonieturic, zeñen gorpucetic botatucituen demonioac. Aytec ²⁸ doncellarenac, deseosoac aseguretu zedien erremedioan beren alaba, escatucioten Sandueri permititu zezan gueldicea alaba egun parebates yago soledadean. Bañe, ó fragilidadea guizonarena! Ya peligroac asicen descubriren viarrec: arec, ece ez consenticeagatic, entregatuzue bere escue sueri iru ordus, icustencelaric bacarric soledadean, eta andrebatequin bere cuevaren aldamenean, etorricen azqueneco consenticera, erorcera becatuen arequin, eta ilcera. Bañe cein icenduce bere penitencie? Amar urtes inzuen penitencie lazqui riguroat ²⁹ sepulturebatean zeñean encerratucen. Fietu ceiste oray etzadatela erorico. Desengañetu zeiste gasteac, eta desengañetu gaycen gucioc, ece fragille izatea, da naturaleza humanoaren miserie, dembora gucietan dá gaisto, bañe particularmente ocasio ontan, ceñean deuquegu eriocea veguien aurrean francos errepreñibleago, eta ala erratendicet Mutil, eta Nescatoegui utzacela itia alaco bazcarie, edo convalachea, ece emendic aurrera etzaice permitituco, eta *esperacendut gasten bondadean inñendutela aprecio* ³⁰ (3at.) aviso ontas, igualmente erratendicet Gurassoegui ³¹, Ayte, eta Amegui, Nausi, Echeco Andregui, eta lecu ematendutenegui paratu dezaten cuidado prohibicean errandutena, ezpaute izenay consiente ³², estalquin, edo alcabue erranduten asuntoan, eta gauge gucien gañetic adverticen diotet Etcñoci, edo Justicier beren obliguecioen medios paratu dezatala ³³ cuidado andibet erremediecean desordenau, eta berce edocein pasacendirenac errien, eta ³⁴ oray señalatuduten persona guciec executecen, eta obracen ezpaute errandioten bezela emendic aurrera arqituco dire incapaz absolucioric errecebicco ³⁵, eta lo mismo da aubec ³⁶ etorcea ene oñetara, nola ez etorcea, cergatic joaindire ³⁷, etorcendiren videan, esta arracioa condenatu nadien ni bercengatic.

28. Hemen Aytec dio, paragrafo honetan bertan Ayte, eta Amac esan du, eta 3at. orrialdean Gurassoegui, Ayte, eta Amegui erabiltzen du.

29. "riguroat" eta ez "rigurosoat".

30. Bost hitz hauek azpimarraturik daude eskuidatzian.

31. Hemen Gurassoegui ipintzen du, eta, hitz horren esanahia adierazteko edo, Ayte, eta Amegui erasten du.

32. "consiente" eta ez "consiente".

33. "dezatala" eta ez "dezatela".

34. Hemendik bukaeraraino den-dena ezabaturik dago.

35. "errecebicco" irakurtzen dugu, baina "errecivitue" dago 3. testuan, 2at.,5.

36. Uste dugunez da aubec irakur daiteke.

37. Gure ustez "joaindire" irakur daiteke.

2. TESTUA

Dela Muerte:

Statutum est omnibus hominibus semel mori Ap(ocalip)si¹ Cap(it)e. 9.

Noticie triste, eta desdichetuet ecarcen diotet gaur nere Christio fielac; eta da guciec ill bear dugule; ontara errespondatuco direte, noticie ociosoat dela, cergatic beti deuquete presente agoan, eta veguietan; bañe cer importa-cendu, bañere ez paute pasacen imaginaciotic alaco gauceric. Bañe, ò Catholico Auditorioa, mincecen dut ayequin, ceñec arquicen diren sarturic alde batetic mundu ontaco placer, eta gustoetan, eta verce aldetic proximoa-ren errencorean, acordatu bague, bañere ill ez bear dugun bezela, eta ni gaur Jangoicoaren celo ardiente batequin eldu naiz empenaturic arrancacera ene oyenten animo etatic descuido pernicioso au eriocearena. Ala nola errencorea icustenda obligeturic orcicera castigoan vildurren gatic, eta eror-cera principen indignacion², arquicenda lazqui varren, eta cruelago; eta varcacea injuriebat veguirecenda flaqueza batec desonrracen duen bezela; unionea, eta baquea badiduri, desterraturic deudela mundu ontatic, ayec ceñequi³ lecuec ocupecen dutenac, estadoaren interesen correspondenciec, eta odolac verac unitu bear cituenac, auchi, eta destruicen dire, eta nai luque-te arruinetu, eta goratu bazuec berce desgracien gañen, queren⁴ igualdadea beren enemigoen daco, sosegacen dire proximoaren errencore, eta aborrecimentuerequin arquicen direnean, eta acaso erioceco orduen barcacen badiote, esta cergatic amacen duten, beicic cergatic viotza erdi illic deuqueten, eta inderric bague aborrecico⁵, cergatic ayen sentimentu guciec deude iceliric bezela, cergatic deude vildurturic erioceandaco; eta comun-mente guertacen dena da, ala nola izendu vicie, icetenda eriocea: *qualis vita finis ita*: eta cer erioce esperatu dezaquete alaco personac, ceñen vicie da, orai proponitu dioten bezela? Eta caracterea da christiotan parteric andiena: consideratu bezate Jaunec, eta nic asqui dut erratea, alaco guizonac vicidirela espiritu munducoequi, cergatic beren vicien beñere estire acordatu erioceas, eta erioceac verac ematen diote argui, icusi dezaten infernuco videan, eta acencera ustea au, da causa, icendadien aimberce itsu mundu ontan, da cau-se, egon deicen vicioac ain arraigaturic, eta despoblaturic Jangoicoaren ichea; eta nic gaur evitececo gaizqui aubec ene aizaleen beiten, nai nuque imprimitu oyen viocetan arguibet, ceñec argui indezan oyen accione guciegui: au de memorie eriocearena, nola beite medio poderosoago libraceco barrengo ceguedade interior artatic, cein beite cause becatuena; impugnecen dutelari-c cein peligroso den au bazuendaco, eta bercendaco veldur injustoa, iten dio-telari-c presente erioceco ordue dela gauce inciertoa, eta ala temeridadea da,

1. "Apocalipsi" dio eta hurrengo paragrafoan "Apocalipsis". Bestalde, esaldi hori ez da-go liburu horretan, baizik eta *Epistula ad Hebraeos* deritzaionean 9, 27.

2. "indignacion" eta ez "indignacioan".

3. Hemen "ceñequi" eta paragrafo honetan bertan "aborrecimentuerequin".

4. "queren" irakurtzen dugu, baina "quexen" ere irakurri izan dugu. Egia esan, ez daki-gu zer esan nahi duen.

5. "aborrecico" eta ez "aborreciceco".

ez pensacea aren beiten, dela erioceco ordue ciertoa; eta ala necedade andie da, veldurcea memorie orri, bada beiñere ez guindueque galdu bear vistetic, icusi bezate ene discursoco asunto gucie, pensatu bezate eriocean, cergatic estaquite cer ordus ill deizquen, au izenenda lembisico puntue; pensatubezate eriocean, cergatic precisoqui ill bear duten au da vignerren partea, bada proseguiuceco aciertorequi, arquicen naiz necesiteturic Jangoicoaren auxilioas, eta gracies, lagundu bezadate guciec escacera erraten duguleric Aingui-ruerequin Ave Maria.

Statutum est omnibus hominibus semel mori Ap(ocalipsi)s⁶ Cap(it)e 9.

Lembisico pausue ematen duena guizonac vici aldera, da lembisicoa ematen duena sepulcrora, istante berean ireguicen duenean veguieac arguire, pronunciecenda [lat.] aren contra sentencie eriocecoa, aren beiten icen lizequen bezela delittoa vicicea, asqui de vicicea, meregi dezan ilcea; eguie da, etzela au izendu gure lembisico destinoa, bada gure naturalezaren autoreac animetu zuen lendavisien gure gorpuce inmortalidadesco aicearequin, paratuzue gure beiten viciceco principioat, cein etzetequian deviletetu, eta izeli demboren errebolucioequin, eta ain guti adinequin; disponitu zuen Jangoicoac bere obra alaco ordenarequin, bada desafietu zuquia siglo guciegui, eta bere armonie etzela beiñere disolvitu⁷, eta alteratuco munduco gauce estrañoequin; sollic becatuec secatu zue zain Divino au, trastornatu zue disposicio feliz au, armatu zue criature guciec guizonaren contra, eta Adan eguince mortal, istante berean becatu eguin zuenean, becatuen gatic, erratendu Apostoloac, sartu ceta eriocea munduen, guciec atracen dugu gure pechoaren varrenean, jaiocen garenean badirudi gure Amen entrañetan edan dugule veneno lentoat, zañequin eldu gaden mundu ontara, eta consumicen digu bazuegui pronto ago, bercegui baño, eta beti eldude paracera ematera eriocea, egun gucietan goude illcen, istante gucietan quencen digu vici porcionebat, eta urvilcen gada pausuet gueiago obire; gorputce consumicenda, vicie gastacenda, alimentuec corrompican digu, erremedioac devilitecen digute, eta gure vici gucie esta berceceric, beicic agonie luce, eta penosoat, eta estado ontan arquicen gada Adanen seme guciec.

Eta estado ontan cer imagen icen bear guindueque familiar ago eriocea baño? reoat condenaturic dagonean ilcera, cer villetu beardu edocain aldera izulcen badu viste, beicic objeto triste au? Eta guti edo aniz vicitu gaizquena, izen beardu motivo veguirececo inmortalac vezela? Cer temeridadea! Cer imprudencie! Erioceco ordue baguindoque⁸ guciec señalaturic, jaiococo puntuen atracen baguindoque escrituric vecosquien, cembat hurtes vicitu beardugun, eta cein den gure azqueneco egune; momento cierto, eta fixo au, urrutiago egon agatic, asustetu, eta turbetuco cigu, eta etcigu utcico istentebat sosegurequi egotera; beti idurico ceiquegu dembora laburre orañõ falta cequigun dembora; iduri onec cein iruguico guindueque presente, disgustetu

6. Hemen "Apocalipsis" dio. Ik. 1. oharpena.

7. Lehenbizi "disolvituco" idatzi dū eta gero - co ezabatu.

8. Hemen "baguindoque" eta berehalaxe "baguindueque".

aracico cigu gaucē guciēc, icēnen guñēque motelac munduco placer, etā gus-toendaco, indiferente icēnen litceque fortune, etā mundu guciē icēnen litze-que molesto, etā enfadoso guretaco; istante terrible onec, cein beñere ez guindueque galduco vistetic, sugetatuco cigu gure pasioneac, acabatuco citue gure errencoreac, desarmatuco citue gure venganzac, calmatuco citue araguiēn errebelineac, etā gure viciē determineturic modu ontan aimberce egun fixotara, ez litzeque izēnen iago, beicic preparacioat azquen ordureco; bada Catholicoac non dago gure prudencie? Erioea icusiric urrutitic punto fixo, etā determinetuetean, asustetuco cigu, ez guindueque casoric eguiñen mundues, etā gure burues, deituco cigu Jangoicoarengana, etā egonen guñē-que ocupeturic aren memorien; etā erioce au izēnic gaucē inciertoa, etorri deitequenean⁹ egun oro, istantero; erioce au ceñec sorprenditu beardigun, etorri deitequela guc guti uste dugunean; erioce au acaso egonenda atarien, estu ocupecen gure memorie, etā utcicen baquean? etā nola estaquigun certezarequin gaur illen gaden, edo ez, vici gada ala nola gure hurteac eternoac li-requen bezela?

Contemplazace au zuec naucen estadoan, etā icusico duce estela momen-toric esteiquena icēn zuendaco azquen ordue, etā acaso ez ote da izendu gure visten zuen proximoren baten daco, etā accioneric andiago icēn agatic, esteiquena hellegatu paracera tiniebla eternoco sepulcroan, Herodes icēnduce eritue gravequi bere puebloco genden gandic, arquicē celaric aplauso, etā alabancē [2] erdien, etā egunic ceñean guertatu esteiquenic gu-re viciēren fiñe, Jezabelec precipitetu zue bere burue egun berean, ceñean escogitu zuen utcicera icusteco fausto, etā ostentacio gueiagorequin bere palacioco leiotan, etā festin delicioso agoric, ceñec estezaquen servicetu sus-tento mortaletaco, Baltasarec acabatu zue bere viciē vanquete magnifico batean; etā loric eramo estezaquenic ló eternora, Holofernes vere exercitoen erdien ain vencedore Erreino¹⁰, etā Provincies, ilcé Israelgo andre baten escutic, etā enfermedaderic ceñec etzaquen causetu gure viciē fiñe, continuamente goude icusten enfermedade leveac engañacen dutela Medi-cuen sabidurieri, etā erien esperanzari, nola estaquitela gueldicēn direla eriocean, figuretu ceiste zuec naucen circuncancietaco viciē, etā deseatu dezaquecen bezela, apenas contatu dezaquece ill direnac guise ortan, gutiago uste zutenean, topatu estezaque cenean¹¹ gauceric aseguretu dezaquenic, et-zaicela zuegui guertatuco lo mismo: zuec erraten duze, zuec confesacen duze, etā confesio terrible au¹² estu berceric icēn bear, beicic discursuat pronunciecen ducē bezela costumbres, beñere servicetu bague usetu deza-cen precaucionerembat defendaceco peligroetatic? Bañe au etā terrible, etā lotsagarrie, cergatic incertidumbre au tocacēn balitzeque sollic ordure, lecore, edo erioce generora, ceñec amenazacēn digun, es litzeque icēnen ain terriblea; bada ala nola S(a)n Agustīnec erraten duē vezela, cer importacēn zayo guizonari ilcea bere Aiden er-tean, edo erregione extranoetan¹³, gua-

9. Beharbada, "deitequena" espero da etā ez "deitequenean".

10. Hemen "Erreino", etā "Erreinu" 5,1.

11. Bi hitz eginik, "estezaquecenean" idatzi beharran.

12. Hola: "au estu".

13. "extranoetan" etā ez "extrañoetan".

cean, edo ichesoan? importacen duena, da, illcea piedade, eta justicien, importacen duena, da, illcea Jangoicoaren graciën, aude, bete bear liguquenac¹⁴ confusios asunto ontan, bada gauce inciertoa da, illen ote gaden Jangoicoaren graciën, edo becatuen, estaquigu cer icenen den berce munduen, non estaitequen beinere mudetu condicios; cer escuetan erorico dire zuen animec atracean gorpucetic, doielaric bacarric Jangoicoaren tribunalera; izenen ote da ingureturic arguis, eta eramoric Jangoicoaren tronora bienaventuretuen egoen gañetan, edo cercaturic Demonioes, eta sepulteturic infernuen.

Arquicen dire vi eternidaden ertean, eta estaquite cein tocatu bear zaioten, sollic eriocearequi aguirtuco da secretoau; eta da posible vicitu bear dutela ain tranquilo, eta baquean incertidumbre ontan? Daquiguleric istante bere ontan icen deitezquela presentatuec gure animec Jangoicoaren aurrean, eta icen destinetuec glorieraco, edo infernuco su artara: Ah catholicoac, bada gucie acabatu bear baluque gurequin, impioac, ceñec etzoquen fedean noticieric, iruguico zue arracioric asqui errateco, etzagule pensatu gure viciën fiñen, beicic sanzagun, eta edanzagun, ece biar illen gada; bada guri fedec descubricen digunean aurreraco pena bazuec, edo recompensa eternoac; gu¹⁵ hellegatu bear dugunean eriocera guti uste dugunean, esta eraquerie vicia, pensacen duguleric, impioec pensacen duten guise berean? Egon gaizque istentebat berare pensatu bague momentu ontan? eta bercela erran bezadate, cerequin justifiquetucote¹⁶ acence ori, ceñequin vici diren beren azquen egunes? acaso gastetasunerequin? onec berac ematen digu motivo yago vildurceco; costumbre gaistoac, gusto excesivoac, pasione desenfrenatuec, convite andiec, muguimentu ambiciozoac¹⁷, famaren ansiec, venganzaren deseoc, dire cause guizonen parteric andiena acaba dezaten beren carrera adiñ floritu ontan, Amnon hellegatuco ce zarcera, ez pace icen luxuriosa, Absalon ez pace entregatu ambicionera; eta Erregue Siquenen semea ez pazue amatu Dinari; bada fundecen bazadate gauce aubetan, ceuste lazqui engañaturic, cergatic yago illcen dire gastetatic, zarretatic [2 at.] baño nola aitu duten, orai artio erran duten exemplotan! acaso fundecen dire beren gorpuceren complexionean? Cer iduri zaiote dela osasune robustoena? Esta berckeric, beicic velabat isiñic dagona, cein itzelcen den futz betequin; egun bateco enfermedadea asqui de acabaceco munduen den robustoena; ficien zarate empleo andietan; bada jaquin zace, ece erioceac estuela errespetacen adiñic, eta empleo andiric: gucie pasacen da zuequin, eta zuec torrente rapidoat bezela incapazac deteniceco, gucie arrebatendu, eta sepultecendu abismoen eternidadean, eta ala deus ere esta gueldicen, eta gucie acabacenda.

Bada cerequin justifiquecen dute descuido fatal au eriocearena? Norc asegurecen dice egun beteco vicie? Non dago zuen sabidurie, eta prudencie? Cer impresione, eta mella itendu zuen beiten zuen adisquide, eta aiden erioceac? Eguie errateco Jaunec, consideraceas sollic au, betecen naiz confusiones: eta estiotet escacen berce gauceric, beicic eman dezotela lecu

14. "liguquenac" dio.

15. "gu" eta ez "guc".

16. Laburturik: "justifiquetuco *dñe*".

17. "ambiciozoac" eta ez "ambiciosoac".

entendamentu eri, reflexionaceco consecuencie naturalac, eta prudencie berac bacarric atrabear cituenac eriocean incertidumbretic; ala erratendu S(a)n Matheoc ogueite vortz guerren capituloan: *vigilate itaque, quia nescitis diem, neque horam*; erioceco ordue da gauec estaquigune noiz izenenden, hurte oro, egun oro, istantero icen deiteque gure vicien azquena, gueros oyen cuidado guciec, oyen ansie guciec, eta deseocac unitu bear luquete disponiceco felicidade eternora, cein iorc etzaque quendu: inciertoa da zuen erioceco ordue, gueros egun oro ill bear ciñuquete, eta veguietu zuen pausuec, moribunduen pausuec bezela, cergatic istante gucietan dago espera, datorren escacera bere anime; inciertoa da erioceco ordue, bada eguiñ zace zuen accioneac, ala nola veala joan bear ciñuqueten bezela ayetas contu ematera, etzacela utzi guerozo zuen penitencie, etzaistela descuidetu converticeco gure Jaunen gana, cergatic dembora da propia ortaraco; ez paduce seguridadic¹⁸ egun beteco, cergatic dilatatu bear duze zuen penitencie berce dembora incierto bateco? Zuec nola estaquicela tragatu baciñute veneno mortalen bat, dilatatuco ciñuquete berce dembora bateco erremedioa peligrezen zuenean, eta cein cen precisoa zuen vicie conservaceco? Bada eriocea¹⁹ doquecena zuen gorpucean, estice permiticen dilaccioneric, au de casoa certan arquicen zaraten, arzace veala zuen naurriec; emanzace prise apliquecera erremedioa, bada bevide venenosoac, ceñec inficionacen duen zuen animec, etzaque tardatu anitz ematera eriocea; ya uquicen duze eriocearen azquen ordue, eta veguiet erchi, eta irequi batean, joanen dire acaso presentacera Jangoicoaren tribunalera, non icenen diren juzguetuec oyen obrac diren bezela, aubec dirade reflexione naturale, eta prudentenac, cetara²⁰ ecarri beardigun eriocean incertidumbreac; eta izete agatic azquen orduau ain inciertoa, imprudencie da, ez pensaceac aren beiten; eta arzace beti zuen naurriec, ez arrepace agatic descuideturic.

Bada bacindoquete preciosone²¹ pasaceco senda mear batetic, eta alde gucietatic precipicios ingureturic, etciñuquete manatuco estalceco veguiet, ez icuste agatic peligroac, beicic discurrutuco ciñuquetela medio posible guciec pasaceco dañuric bague; eta zuet ematen duzun²² errespuesta oni, oponicen zarate practiquen; zuet zeuste icusten obiec irequiric zuen oñetan, eta objeto terrible onet lotsacen dice; eta valietu bear ciñutenean zuen prudencies, usececo precaucione gucies, ez erorceco abismo ontan, zuet zarate vendacen duzenac veguiet, ez icusteco; eta topacen duce gauec ontan fundementurembat, vildurceco erioceari? Ez nere fielac, esta²³ eriocea vildurcen zaionari, beicic Jangoicoan Justicieri, zañec paracen digun aurean gure concienzie gaistoa; au de oponicendena Ceruco arguieri, eta illuncen digune entendamentue; eta ichutasun²⁴ voluntario onet obliguecen digu atracera salvacioco videtic, eta badiduri quencen digule esperanza izulceco

18. "seguridadic" eta ez "seguridaderic".

19. "erioceac" espero da.

20. "cetara" eta ez "certara".

21. "preciosone" eta ez "precisione". Lerro artean erantsirik dago.

22. "duzen" espero da.

23. Lehenbizi "ezta" idatzi du eta gero "esta" egin du.

24. "ichutasun" dago, baino hurrengo orrialdean "itsuec" ipini du.

sarcera artara; ez nere Catholicoac, [3] etzacela desconfietu gure Jaunen beiten, cergatic vioces villecen dutenac, estiote ematen atarierqui veguietan; escazace, eta clama zace Jangoicoaren ichean, + eta postraturic JesuChristoren Magestadean aurrean, erran bezate, arguizaguzu Jaune, eta iregui zaguzu veguieci, eguin zazu desvanecitu deizela gure animen tinieblac; desengañetu dezaguzu Jaune errore, eta falsedade mundu ontatic; itsuec gada eguie da, bañe Jaune ez goude ongui arquituric ²⁵ illuntasun ontan; negar eguiten dugu, deuquegu horrore ceguedade ari, eta ez gaitzela descuidetu arreglacen gure ocupecioac, eta conversacioac, eta quendu superfluo gucie; eta modu ontan esperatuco dugu vildurric bague erioce onbat ceñen medios icusi gaitzen guciec junto glorien. Amen.

[3 at.]Gastea ²⁶ zada, eta pensacenduzu gasteac estirela ilzen, zarrac ilzen dire, bañe gasteac estire escapacen, por lo comun yago dire gasteac ilzen direnac, ece zarrac, gasteac fiecen dire beren gastetasunean, ò adin florituen, eta idurizen zayote etzayotela hellegatu bear, bada hellegatu bearzayzu noiz eta descuidetu ago dagonean bat, eta orduen ezipadago disponituric cer ize-nenda, sentimentuec estagonean erremedioric, oray zoude à tiempo utzi bague gueroco, cergatic estoquezu seguridaric ²⁷ biarco egunes, cergatic gaur bambezada ²⁸, acaso viar estzada ²⁹ izenen, por lo mismo aprovechatu à tiempo, ò lenagatic. ³⁰

3. TESTUA

Sermon de el Juicio Particular.

Statutum est omnibus hominibus semel mori, et post hoc Iudicium¹ ad Heb(raeos) C(apite) 9.

Gauce guciec dutela vere dembora, erratendu Salomonec: *omnia tempus habent*: dembora jaioceco, eta dembora illceco, dembora irri eguiteco, eta dembora negar eguiteco, dembora erreparticeco, eta dembora vilceco; bañe Jesu-Christoc erraten digu gauce bat ona dela dembora gucietaco, eta da, oreicea S(a)n Pabloc ematen digun Doctriñes, erraten digunean Jangoicoaren

25. “arguñturic” eta ez “arguituric”.

26. Hemendik aurrera testuaren barruan aurkitzen zen papertxo batetik hartzen dugu.

27. “seguridanic” eta ez “seguridaderic”. Ik. 18. oharpena.

28. Laburturik: “baldin bezada”.

29. Lehenbizi “estara” edo idatzi du, eta gero -z- erantsi du eta -r- edo delako hori aldatu eta -d- ipini du.

30. “lenagatic” eta ez “lenagotic”.

1. Latinezkoetan zenbait oker aurkitu ditugu. Hemen “Iudicium” dio eta ez “Iudicium”. Besterik: “inditia” eta ez “indicia” 1,2; “juditium” eta ez “judicium” 1,3; “juditā” 1,4; “inenerabilis” 1,4; “peccator” eta ez “peccator” 1at.,3; “Acusatione” eta ez “Accusatione” 2,3; “aducet” eta ez “adducet” 2at.,2; “juditium” 2at.,2; “peccato” 2at.,2; “judicio” 2at.,2; “prestet” eta ez “praestet” 3,1; “eterna” eta ez “aeterna” 3,1.

tribunalean determinetu dela, ill esqueros guciec juzguetuec izen gaitzela: *statutum est &a*. Doctríne ontas oreicea bada gauce ona, ala neguco, nola udeco, ala Garizume, ta aste sanduco, nola Bazcoetaco; eta argatic aguindu cioten Jaun arec bere Discipuloegui, edocein demboras predique zezatela Doctríne au, eracusten cigutelaric, ure dela, gu juzguetu bear gaituen Juez Soberanoa: *Praecepit nobis praedicare, quoniam ipse est Iudex constitutus à Deo*: Juicioco egun au bada prediquetu bearda dembora gucietan, cergatic ontas ez oreicea, da gure dembora gucietan becatuen erorceco motivoa.

Erratendu David Erregueac, becatarien vide guciec deudela becatu ci-
quinduric dembora gucietan: *Inquinatae sunt viae illius in omni tempore*: nondic eldude bada becatu mortal, edo venialetan, aín maiz erorce au? Berac ematendu errespuesta: *auferuntur inditia tua a facie eius*. Ez oreicetic becatarie, ill esqueros juzguetue izen barduela; eta ala juicio ontas acenduric vicicea, dela becatuen ain maiz erorceco motivoa: gueren dembora gucietan eguiten badire becatuec consideracio onen faltas, izenenda gauce ona dem-
bora gucietaco, S(a)n Pabloc ematen digun Doctríne ontas oreicea becatariec; eta dembora gucietan Prediquedoreac, Doctríne au prediquecea, Jesu-Christoc aguindu cioten bezela bere Apostol Sanduegui: *praecepit nobis &.*⁴ Argatic bada determinetu dut gaur prediquecea S(a)n Pabloc eracusten digun Doctríne, eta Jesu-Christoc aguindu zuen asunto au, ponderacen dize-
telaric, cer pasatuco ceicen, ill eta veala alaco juicio particular artan; modu ontan presente deukezelaric Doctríne au, garviric conserva deitecen zuen videac dembora gucietan: Asicen naiz:

Dembora, eta lecu artan ceñean atraco den anime gure gorpucetic, erioze aren medios, topatuco du bere Juez Soberanoa, erraten diola: *accipe judi-
tium*: Ea guacen juiciora. Orai estaquigun bezela, noiz, eta non icenen den gure illea, ala ecin erran dezaquegu, noiz, eta non izenen den Juicio au. Erran dezaquegune da, icen deitequela lecu artan non ofendicen dugun, gu juzguetu bear² Jaun ore³ vera. Erratendu Jesu-Christoc, icen deitequela guace, edo lecu artan berean, ceñean eguinduzun becatarie, zuc daquizun be-
catu ore. Ò eternidadea! Otoiz eguitendu S(an)to Tomasec, estudietu, eta iquesi duden gucierequin, ecin comprenditu dezaquet, nola atrevitu deitequen becatarie, becatu mortalean lo eguitera, siñestacen duelaric, dagon lecu ortan berean icen deitequela aren juicioa; eta an ardezaquela condena-
cioco sentencie.

Juicio ontan guertatuco zaizquigun gaucetatic, gutiago sentitu deitequena, da, an presentatu baño lenago istante artan izenen dugun bildur-
tasune, eta izenic au cuidado gutiago eman dezaquena, ala ere, erratendu S(a)n Anselmoc, ocasio artan izenen dugun pena, eciñ expliquetu deitequela, cergatic den Infernuco sue, eta tormentu guciec vaño andiagoo: *etiam poena
judicii est poena inenarabilis, et gravior, quam gehenna*: Ain andie izenenda nere chistio⁴ maiteac ocasio artan agonie, edo veldurtasune, bada atrebicen naiz erratera, asqui izenen litcequela, paraceco gure anime odolesco icerdi batean, capaz baliz ontaraco. Erratendu S(a)n Gregorioc, vieldu zuela S(a)n

2. Hitzen bat falta da hemen, *gaitueta* edo.

3. “ore vera” dio, baina “orrec verac” espero da.

4. “chistio” eta ez “christio”.

Ignacio Martir gloriosoa, examinezezan ill esqueros, erresucitetucen guizon bat, eta galdeitearequin Guizon oni S(a)n Ignacioc, cer guertatu ceiquion ill ondoan juicioan, etciola errespuestaric eman, beicic guelditu cela odolesco icerdibet ceriola, bere gorpuz gucitic.

[1 at.] Bada cein gauec terriblea, eta cer tormentue izenenda anime tristearendaco, consideracea dembora labur beten buruen, presentatue izenen dela Tribunale Divino artan! Nola esta izenen trance au, ecin gueiagoco izugarrie! Naiz dela persona ayendaco, ceñec icen dezaqueten esperanza (cergatic justoac diren) ayen favore emanen dela sentencie, izenenda trance au lazqui terriblea.

Atencioarequin consideracen dutenean S(a)n Hilarion gloriosoari guertatu ceiquiona, gueldicen naiz izuturic, eta lazqui beldurtasun andibetequin. Aizace zuec ere, eta confunditu zaiste, izutu zeiste becatari miserableac. Ya illceco cegolaric Sandu au, beldurtasun batequin arquicen cen, eta etzen atrevicen onen anime gorpucetic atracera; bañe esperanza andibet arturic, asicen erraten bere animeri; Cerc beldurcen zeitu anime nerea? Irur oguei ta amar hurtes servicetu duzu Jangoicoa, eta ala ere, etzara atrevicen gorpucetic atracera? Itz aubec erraten zuelaric, atracen anime dichosa⁵ ore gorputcetic. Erran zadazu bada orai, Sandu onen anime dichosoa, cerc izucen cizu, gorputcetic atraceco? Bentures cergatic uste ciñuen, etciñela salvatuco? Ez, bada ongui irebaci ciñuen Cerue, zure penitencie, eta obra onequin. Aizace motivoa becatariec, eta onec izucen ez pazaituste, desengañatu zeiste, edo estuzela viotcic, edo dela zuen viotza, arri, eta diamante guciec baño gogorragoa. Oreicen cen Anime Justo ore, gorputcetic atra ta bereala, presentatu bear zuela Jangoicoaren tribunalean, bere obra gucien contu ematera, eta oreice onec solo, izucen eta beldurcen zuen. Bada Sandu bati au guertatu bacequion, cer icenenda zuetas becatari gaistoac, empleatu duzenean vici gucie, Mundue, Demonioa, eta Araguie servicecen. Sanduet baru egunequin mortifiqueturic, eta irur oguei ta amar hurtes Jangoicoa serviceturic arquicen cena, izucen, eta beldurcen bacen, Jangoicoaren Tribunalean presentaceco cegonean, nola esta beldurtuco hurte bates bein berare Jangoicoa servicetu bague, becatuen sarturic vicien becatarie, berce Jangoicoric bague, beicic bere tripe? Ò nere Christio maiteac! Cembat atormentatuco gaituen cuidado onec! Ò eta eman baliguque Jangoicoac arguitasun bet au ezaunceco! Nola trance artara hellegatu baño len, beldurtuco guiñequen⁶, eta procuretucu guiñeque, prevenicea ocasio artaraco, orrequin izeteco sentencie gure alde.

Ain izucecoa, eta beldurcecoa bada juzgucera hellegatu baño len izenen dugun pena; esta gutiago izenen, sentituco duena becatariec, ya presentacen denean tribunale Divino artan. Ecin gueiagos terriblea izenenda trance au, an arquicen diren circuncancie, aicera ematen diguten bezela; S(a)n Agustin gloriosoac pintecen du nolacoa izenen den tribunale ore, erraten duellaric; gañeco aldean egonenda Juez Soberanoa, colera, eta asarratasunes beteric; veitico aldean Infernue idequiric, sentencieren beguire, becatarie tragaceco, escubico aldean egonen dire becatuec, acusececo becatarie, eta ezquerreco aldean, Demonioac, justicie escacen dutela. Orai otoiz eguitendu S(a)n

5. "dichosa" dio hemen, baina berehalaxe "dichosoa".

6. "guiñequen" eta berehalaxe "guiñeque".

Agustiñec: *Quo fugiet peccator sic deprehensus*: Nora iguesi eguiñendu vecatariec, arquicen denean aimberce contrarioen ertean! An izenenda pena! An tormentue! An suspiroac! Ecin pensadeiteque, erratendu S(a)n Bernardorc, gauce terrible agoric, nola den presentacea⁷. Becatarie tribunale ontan, sentencie eternoat aicera; au obequi ezautu dezacen, icusidezagun tribunale artan arquicen diren gauce aubec, particularqui, eta vacocha beres.

Tribunale artan presentatu, eta lembisico icusico duena da, Juez Soberano ore gucie asarraturic, eta coleras beteric becatariereen contra; Orduen ezautuco duzu, becatarie, zure Jangoicoa, Juez riguroat⁸ eguiñic; bada estuzu ezaucen orai zuretaco Aite amoroso denean. David Erregueac erratendu, ezautue izenen dela Jaun ore. Cer bada, orai esta ezauncen? Ezaucen⁹ da, eta esta ezaucen; cergatic arquicen diren Christioen ertean, estutenac ezaucen Jangoicoa, ez pada jurementu, ta maldicioequin agoan arceco aren izen sandue. Arquicen dirade guise berean vicidirenac, Jangoicoric ez paluquete vezela, erraten dutelatic Job Sandueren itzec, aicera ematen dutena; Cer ezauncen du Jangoicoac? An dago Jangoicoa Ceruco cortinen ertean guardaturic, guc ere icusten estugun vezela, ez gaitu arec ere icusten. Solo empleacenda Cerue governacen, munduco gaucen casoric eguin bague. Eguia da nere Christioac, Eregie au estuela iorc agotic atraco, cergatic guciec daquiten, badela alacoendaco Inquisicioa Logroñon, [2] bañe arquicenda anitzen viotz, eta entendamentuetan: *Dixit enim in corde suo*: estago malicie au mi gaistoan, beicic viocean, ez entendamentuen, beicic vorondatean: estute uquecen Jangoicoa itzequin, bañe obretan vici dirade Jangoicoric ez paliz bezela. Eta zuc aicen nauzun Christioa, bentures aubetatic zara? Arquicenda Jangoicoa lecu gucietan, eta ala ere ofendicen duzu aimberce libertaderequin? Cer eguiñen ciñuque zure gandic urruti balego? Justoa da, eta ala ere becatu eguiten duzu, aren justicieric ez paliz bezela? Omnipotentea da, eta asarracen duzu, deus ecin eguin letzaquena valitz vezela? Eguiasco Jangoicoa vici de, eta tratacen duzu, guezurresco Jangoicoa, edo pintetue valitz vezela? Argatic bada estuzu orai ezaucen, bañe ezaune izenen da noiz? Juzguecen zaituenean; orduen ezautuco duzu, icusi duela, ezautu duela, eta badaquiela zuc orai eguiten duzun gucie. Orduen ezautuco duzu dela eguiasco Jangoicoa, Justoa, Omnipotentea, illen, eta vicien Jueza. Orduen ezautuco duzu, orai ezaucen estuzune, cergatic sufricen ditzquizun zure becatu, eta maldadeac. Cer izenen da bada orduen zutes? Nola gueldituco zara icusten duzunean Jaun aren aurpeguie asarraturic zure contra? Alcides erraten cioten guizon baten aurpeguie, eguin zuen Jangoicoac ain gauce terriblea, bada solo veguirecearequin vere semeac, eta icustearrequin ain asarraturic, istantean veala illic gueldituzen. Bada cein terriblea, eta icaragarrie esta paratuco bere aurpeguie Jaun Soberano arec aicera emateco bere colera, eta izuceco, eta castiguececo gaistoac? Ò cer pena izenen den anime tristearendaco, solo veguirecea Jaun ari! Eta icustea gucie justicies beteric, lecuric izen bague misericordierendaco.

7. "presentacea. Becatarie". Puntu marka sopra dago.

8. "riguroat" eta ez "rigurosoat".

9. "ezauncen? Ezaucen". Hola dago.

Ontas gañera izenen den trance terriblea, da Demonioac tribunale artan, anime tristearen contra, eguiñen duen acusacioa. Ontaraco bada atraco ditu plazara, edo publiquetuco ditu becatu guciec, eguiñen ditu acusacio falsoac, valiecen delaric ontaraco solo sospechas, eguin nai duen vezela munduen persona batec bercea galdu nai duenean. Erratendu S(a)n Ciprianoc, erranen diola orduen Demonioac Juez Soberano ari; Justice Jaune, Justice anime onen contra, bada au zurea celaric, eguinde nerea; bada nic estut sufritu onen gatic, zuc sufritu ciñuen vezela pasio sanduco tormentuec, eta eriozea; nic estiot ofrecitu zuc vezela viece eternoa; beicic errambeza verac cembat pesadumbre eman ditzquiden; errambeza cembat aldis engañetu duden; cembat aldis erran cioten Prediquedoreac, eta ezautu zuen verac, nic villeen niona, cela, seculco condenacioa; eta ala ere ni servicetu nau; eta zu ofenditu zaitu. Justice badu ¹⁰ Jaune, justice da nerequin egotea seculco, ni servicetu nauena aimberce trabajurequin, eta zu obeditu etzaituena aimberce alivio eta premioarequin ¹¹. Justice Jaune, bada ni Ceruco Anguiru ¹² ederra nitzelaric, condenatu banicen, solo pensamentusco becatu baten gatic, arracioa da au ere condenacea, aimberce eguin dituenean. Ò nere Christioac, cer eguiñen du ordu artan, estuenac cer errespondatu Demonioaren argumentu oni? Nora izulico da anime tristea! Estaquit nic, nor atrevicen den becatu eguitera; estaquit nic, nor negar eguin bague egon deitequen bere becatu etas, ez icusteagatic trabaju, eta peligro ontan bere anime.

Baño cer izenenda Demonioaren acusacionequin, juntecen badugu gure concienec berac eguiñen digune? Erratendu Espiritu Sanduec, becatarie convencituric gueldituco dela, concienec berac eguiñen dion acusacioarequin; *Acusatione conscientiae suae convincetur*: bada concienec confirmetu, eta garaituco du Demonioaren acusacio verac, erraten diolaric becatariere bere beiten, bai arracioa du Demonioac, cergatic onlaco, eta alaco ocasioetan convidecen ciñuen Jangoicoaren Magestadeac, ya Prediquedoren medios, ya egorcen cizun auxilioequin, eta zuc despreciecen ciñuen gusto ciquin beten gatic, arracioa du, bada veñ ere estuzu eguin eguiasco penitencie, confesacen baciñen, gueiago cen cumplimentus, Jangoicoa seguiceagatic vaño; etcíñuen berkeric eguiten, beicic itz eman, emendatuco ciñela, eta guero veala izuli becapture. Cer satisfaccio eman dezaquezu arracio aubegui? Joseph Patriarcac errancionean bere Anayegui, ni naiz Joseph, zuec saldu ciñuten Anaye, guelditu ciren aubec, ecin gueyagos lotsaturic, eta izuturic, ecin deus erran cezaquetela, cergatic beren concienec propioac acusecen cituen, beren Anayeren contra eguin zuten becatues. Bada cer icenen da zure concienec [2 at.] berac acusecen zaituenean, estuzule gauce onic batere eguin, beicic anitz becatu, eta lazqui andiec! Cer izenen da zutes ocasio ontan! Esta au asqui izenen becatarie arrituric gueldiceco? Bada au gucie guertatuco zaizu trance terrible artan. Eta icen deitequela izucen estenic, au consideracearequin! Eta izen deitequela demborarequin prevenicen estenic, aitu esqueros, cer guertatuco zaion juicio artan! Ò becatariere ichutasune!

Ontas gucies gañera, da ecin gueiagos terriblea juicio ore, eta lazqui

10. Beharbada, "bada" esan behar luke.

11. "premioarequin".

12. Normala "aingiru" edo "aĩngiru" da.

beldurcecoa Juez Soberano ore, cergatic juicio artan examinetuco dituen gure accione, eta obra guciec: *Deum ergo time, quia cuncta quae fiunt, adducet Deus in iudicium*: an bada examinetuco ditu lembisico, obra, eta accione gaistoac, ya bearden bezela eguin ote diren; eta azquenean examinetuec izenen dire Jangoicoaren Magestadeac eguin ditzquigun favore, eta veneficio guciec: au entendazera eman cigun Jesu-Christoc berac erraten zuenean cargu eguiñen cigule becatues, justicies, eta juicioas: *arguet mundum de peccato, de justitia, et de iudicio*: Examinetuco ditu bada, lembisico, gure conciencien arquicen diren becatu, eta obra gaisto guciec, lazqui guardaturic iduqui baditugu ere gure beiten. Sophonias Profetaren agotic erratendu, examinetuco duela gure anime, eta erregistretuco duela argui edo antorcha isiñic dagon batequin: *Scrutabor Ierusalem in lucernis*: Estu erraten Iguzquieren, edo Illerguieren arguitasunerequin, beicic argui isiñerequin, eta cergatic? Aizace, Iguzquieac estu arguicen icheco lecu gucietan, quarto illun, eta zocoetan, eta argatic aubetan arquicen diren gauec icusteco, preciso da arguie isequicea, eta artas valiecea. Ala bada icusteco zure conciencieren zocoetan guardaturic deuezun becatu oyec, erregistretuco du, eta examinetuco du argui isiñerequin, guelditu bague deus ere, cargu ontatic pasatu bague: *arguet mundum de peccato*:

Ontas gañera examinetuco ditu penitenciec, negarrac, Caridadea, Conciencieren garvitasune, Jangoicoari, eta Eliceri zordiogun obediencie. Juez Soberano aren itzec dirade; arcen dudenean dembora, nic obra onac juzguetuco ditut: *Cum accepero tempus, ego justitias judicabo*: obra on guciec, nola diren Confesioac, Comunioneac, varu egunec, limosnac, eta berce gañeraco guciec, nere examine ontatic pasatu bear dute. Parazace emen zuen consideracioa nere Christio maiteac; Examinetuec izen bear dute gauze aubec? Cargu eguiñen bada juicio artan penitencies, barues, eta disciplines; Cer izenenda danzetas? jatetan, eta edanetan eguiten diren exceso etas! Limosnac examinetuec izen bear badute, cer izenenda Lapurquerietas, eta errestitucioa eguin bague egoteas. Virginen Castidadeac pasatu bear badu bere examine ontatic? Cer erranen dugu accione, eta obra desonesto etas? Itz ocioso etas contu eman bear badugu, cer eguiñen dugu jurementu, eta maldicio etas? cer falso testimonio, eta murmurecio etas? Cer canta desonesto, eta berkeren honrraren contra erraten diren gaues? Justoen obrac ala examinetuec izen bear badute, cer izenenda becataries, eta obra gaisto, eta escandalo etas?

Erranen duzu bada orai Anime becatarie, cer escuse emanen duzu gauec aubetas cargu eguiten dizunean Jaun Soberano arec? Cer? Erranen duzu, etziñequiela? Edo guardatu bear ciñuena cer cen, jaquindu estuzule? Bada Jaun Divino arec errespondatuco dizu, cer, bentures nere Prediquedoreac itz eguindute zuretao Erdaras, franceses, latiñes, edo zuc ecin comprenditu dezaquezun moduen? Bentures guardaturic zeuden Doctrinë eracusten zuten Liburuec? Motelduric arquicen cen fedea, ecin expliqueturic bere Misterioac? Ez orlacoric; aitu ciñuen Sermonac; izendu duzu norc eracusi; ez paduzu jaquin, izendu de zure culpes, eta faltas; au gucie esperacen zaitu¹³ Anime tristes. O nola au ezauturic, estuzule defendatuco¹⁴ arracioric, gueldituco zara ecin gueiagos lotsaturic.

13. "zaitu" eta ez "zaizu".

14. "defendatuco" eta ez "defendaceco" edo.

Cargu au eguin ondoan, emanendu Juez Soberanoac Anime miserablearen contra condenacioco sentencie; erratendiolaric: Zuas, Zuas madariquetue Infernucos su eterno artara, zure becatuen paga arcera. Ó sentencie terriblea! Nori botacen diozu Jaune sentencie, eta maldicio ori? Zuc erredimitu ciñuen animeri? Eta norc daqui ni izenen ote naicen au guertatucos zaiona? Bada cer servicetucos zaide orduen Christioa izena¹⁵? Cer Apez izena? Cer aimberce aldis errecivitue Jesu-Christoren gorputz, eta odol preciosa, sacerdotea naicen bezela, nere contra ematen bada sentencie ore! Ó nere Christio maiteac, baldin nere contra, edo zuen contra, ematen bada alaco sentencie, badaquice cer guertatucos zaigun? Infernuen tormentu gueiagor [3] izetea guc, Erege, Judio, Turco, eta Infiel guciec año; Cergatic salvaguiñezquelaric, gure faltas condenacen gaden. Cer iduri zaice orai nere Christioac! iduri zaice conturembat contacen icendu dela gaurco nere sermonea? Ez orlacoric Aite erranen duze, beicic fedea eracusten digune; eta guciec ala siñestacen duze? Acaso estire arquicen Christioen ertean, vicidirenac guezurre valitz bezela? Erran zala Salviano Obispoac. Erran zaguzu Obispo Jaune, siñestacen dute Christio guciec, edo ez? Ematendu errespuesta, erraten duelaric; Juicio au siñestacen duelaco señalearic estu ematen, eguin algucien eguiten estuenac, Juicio artan sentencie ona izeteco; eta apartacen estenac gaistoa izeteco peligro gucietatic: *Nemo est, qui iudicandum a Deo certus sit, qui non prestat, ut pro bonis operibus pereuntia bona capiat, vel ne pro malis mala eterna patiatur.*

Errespondatu zazu bada orai Christioa, eguies siñestacen baduzu, juzguetue izen bear duzule, cer eguiten duzu juicio ontan, sentencie ona izeteco? Cer obra onetan empleacen zara? Ó Jangoico Soberanoa! Solo pensaceac, losacen nau. Confesoreac erraten badizu confesatu, eta comulguetu zaicela illen lembisico Iguendetan, Errosarioco Cobrarien indulgencie irebastaco, edo illen iru guerren Iguendean Santisimoaren Cobrarico indulgencie irebasteco, erraten duzu, maicegui dela dembora oyetan confesacea; ematen badizu, zure becatu egui conveni zaioten penitencie, erraten duzu gogorregui dela; erraten badizu, utzi dezazule berce personarequin duzun trato gaistoa, esta onen gañen cer itzic erran. Erraten badizu, enzun dezazule astre egunetan mezabat; errespondatucos duzu, estuzule demboraric ortaco. Erraten badizu, eman dezazule limosna pobreaki, zure becatuen satisfaccioraco, ezdezaquezule; baduzule familiaric asqui mantencico. Eta zuc ziñestacen duzu, Jangoicoac juzguetu bear zaituela? Estuzu siñestacen, erratendu Salvianoc, guezurre diozu, naiz erran agatic agoarequin, siñestacen duzule; bada siñestacen baciñuque, vici zaren baño obequi, vicico ciñequa, eta beldurtasun gueiagorequin. Aizazu siñestacen eta beldurcen cen baten exemploa.

Prediquetu zuen asunto au bera San Nono Obispoac, aitu zuen Sermon ore, Pelagia erraten cioten Nescato batec, aitu zuen bezein laster siñestatu zuen, eta beldurtu cen. Onequin erretiretu cen desierto batera, bere becatues penitencie eguitera. An bada lenagoco gusto etas oreicen cenean, etsaiec pensamentu gaistoequin tentacen zuenean, penitenciec izutu nai zuenean, erraten cion bere burueri; Ó Pelagia veguirezazu juzguetue izen bear duzule,

15. Lehenbizi "izetea" idatzi du.

Demonioac acusetuco zaitustela juicio artan. Juez Divino arec contu erchie escatuco dizule zure obra gucietas, eta azquenean emanen duela sentencie. Ò Pelagia, ò Pelagia miserablea! Cer icenen da orduen zutes! Icenen duzu sentencie ona, edo gaistoa; icenen zara salvatue, edo condenatue? Ala juicio ontas oreicearequin, eta beldur izetearequin, garaitu cituen bere etsaiec, eta eguincen santabat Pelagia ore.

Ò nere Christio maiteac, guc bai erran dezaquegule arracioarequin. Cer icenen òte da gurequin juicio egun artan? Ciertoqui daquigu gure becatuequin asarraturic deuquegule juzguetu bear gaituen Juez Soberano ore ¹⁶, bada cer espera dezaquegu, ure gure contra dagonean. Cer eguin dezaquegu, aren Justicie, eta asarratasunetic escapaceco? Aitu dezagun S(a)n Agustiñe, eta arec emanen digu erremedio onbat. Erraten digu bada onec: *Qui vult fugere Deum iratum, fugiat ad placitum*: Jangoicoaren asarratasunetic iguesi eguiteco, eta aren justicieren ezpatatic libraceco, esta erremedio obeagoric, nola joatea Jangoicoaren gana, misericordiesco tribunalean dagonean, eta aren ònetan jarriric, escacea misericordie, eta becatuen barcacioa. Ardezagun bada nere Christioac erremedio au. Villetu dezagun Jangoicoa Misericordiesco tribunalean. † Ona non eldu zaizun bera, zuc villetu bearrean; Guruce au da Misericordiesco tribunalea, bada emen erredemitu ¹⁷ cituen gure animec; jarri gaitecen bada onen ònetan, S(a)n Agustiñec erraten digun bezela, eta escadezogun misericordie, eta becatuen barcacioa, erraten dioguleric viotz gucitic damu, eta urriquimentu andiereq(ui)n J. N. J. ¹⁸

4. TESTUA

Porro unum est necessarium ¹.

Da fedesco eguie (nere Anime maiteac) ez guiñela etorri mundure, villecera gure honrac, eta fortunec, eta ez gueiago vicicera gure aragui, ta apetituen aldera, beicic Jangoicoa servicera ², eta villecera gure animen salvacioa. Ausse da bacar bacarra gure fiñe, eta negocioric principalena, ceñequin cargatu guinducen gure Jangoicoac: Eta salvaceco negocio au lo-gracen badugu, berce gañeraco gucie galduagatic, deus ere estu importacen; bañe au galcen badugu, mundu gucie gurea izenas, guti, edo batere valietuco digu. Naiz icen dadiela bat pobrea, edo abratsa, enfermoa, edo osasune duena, importacen du lazqui guti, baldin salvacen bada. Cer direla pensacen duze, ondasunec, abastasunec empleo altoac, eta munduec gauec anditaco deuzquien contu oyec, salvacioaren comparacion ³? Estire pisquebat beicic,

16. Hemen “ore” eta berehalaxe “ure”.

17. “erredemitu”, baina “erredimtu” 2at.,5.

18. Laburturik *Jesu-Christo Nere Jaune*.

1. “necessarium” eta ez “necessarium”.

2. “servicera” eta ez “servicecera”.

3. “comparacion” eta ez “comparacioan”.

aiceac eramocen duena: lo, edo amets bat, cerbeit iduritu arasten duena es-cuen ertean, beres deus ere estena. Bacar bacarra salvaceco negocioa da bat, gucie importacen duena, ta gure cuidado, eta atencio gucie eraman bear dizune ⁴: *Porro unum est necessarium*. Nic naidut salvatu, da erran comune gucien agoan; gaistoena erranendu ori bera; bañe cembat gara, obras ori eracusten dugunec? Deseoac ditugu Cerucoac ⁵, bañe obrac Infernurecoac. Bañe beguire dezagun nere Adisquideac, ez gaitcen engañetu; guciec daquigu, ez itzequin, ez desoequin, beicic obra onequin irebasten dela Cerue. Pensatu dezagun gure beiten ascoc urte au dugule gure azqueneco urtea, (izenen den bezela araraco guti pensacen duen Mutill, edo Nescato gaste orrec) eta ematen digule Jangoicoaren Misericordiec urte au, illebetu au, aviso oyec, villececo gure animen salvacioa, eta erremediececo gure vicede gaistoa. A! Erran zadazu anime gaissoa, baldin ez pazara aprovechacen dembora ontas, urte ontas, nola bear bada erremedio bague negar eguiñen duzun datorren urtean! Bat da bat (nere Catholicoac) gure fiñe, gure negocioa, eta au de gure animen salvacioa, eta onen gañen itz eguitea, izenenda nere sermonaren asunto gucie; ematendut principio, eta escacen diotet, prestatu dezaten beren atencioa dembora pisquebates.

Cer balio du guizonari (erraten digu Jesu-Christoc Evangelioan) irebas-tea mundu gucie, fiñean galcen badu bere anime? Cerequin on eguiñen du, eta pagatuco du bere animeren caltea, baldin hellegacen bada condenacera? Punto, edo asunto au da betico ona, eta dichoso, edo betico gaizqui, edo desdichetue izetearen gañen; estago emen medioric, eta biterteric, edo betico Ceruen, edo betico Infernuen: Ez banaiz Sandue, edo Cerucoa, izenen naiz seculenco condenatue. Baldin salvacen bagada, munduco naigabe, ta miseriec estituste laburtuco gure betico dichec, ta felicidadec: Eta condenacen bagada, lurreco honrac, dignidadeac, gustoac, ta fortunec estituste gutituco gure penac, eta tormentuec. Cer iduri zaice ontas? Esta importancieric andiena, villecea, gure animen salvacioa? Berce gauce, eta desdiche gucietan bada alibioren bat, vici ontan ez pada, bercean. Munduen banaiz miserablea, eta diche baguea, deuquet esperanza izeteco dichosoa Ceruen. Bañe salvaceco puntuen, estago berce videric; condenacen dena, betico condenacenda, iondic alivioric, eta erremedioric bague; beiñ galcen dena, seculenco galcenda. Comprendicen duze punto onen importancie, eta valioa?

A! nere Catholicoac, galdin zoce aimberce Iche oneco Seme, eta Alaba egui, nola, edo cergatic utci citusten aimberce honrra, ondasun, ta fortune, nola [1 at.] citusten beren Ichetan? Cerc eramo cituen Conventu pobre batera, jancicera aimberce humildade, penitencie, eta pobrezas? Eta erranen dice: Estugu berce negocio, ta fiñic, gure anime salvacea baño, eta au naidugu aseguretu. Beguire zace, cer errespuesta ematen dize asco Caballeroren Seme, ta Alabac aciric delicadeza andierequin, arquicen direnac abrazaturic Religioan Gurucearequin. Galdin zoze Aite S(a)n Geronimo bati, S(a)n Pedro Alcantara bati, eta berce Sandu ascori, cer villecen zuten aimberce odolesco azote, baru gogor, mortifiquecio cruelequin, egun on bat beiñ ere

4. "dizune" dio, baina "digune" espero da.

5. "Cerucoac", baina "Infernurecoac".

beren buruegui eman bague? Eta erranen dize, ez guñuen villeen gure animen salvacio ⁶ beicic.

Ô Catholico nereac, eta cer da, gurequin guertacen dena? Gauge lastimosoa! Gu vici gaden moduen conforme, badiduri, estela gauge cuidado gutiago ematen duenic, gure animen salvacioac baño; Baldin iondic aguircen bazaigu ondasunen bat, dignidade bat, conveniencie bat, beala zabalcen ditugu gure besoac errecebececo, pensatu bague conveni zaigun, edo ez, gure animec salvaceco. Bañe convidecen bagaituste, Exercicio Sandu bazuec eguitera, asisticera Meza Nausi, eta Sermonetara, confesacera eta comulguecера illebetean bein, eta chucencera gure vicede gaistoa, orduen erraten dugu, precisoa da pensacea espaciorequin puntu orren gañen. Ô Anime itsue! gaur, edo biar utzi bear dituzun ondasunec arceco, zara ain lasterra, ta prontoia, beguiretu bague, conveni zaizun, edo ez, eta zure anime salvaceco ain naguie, ta pisue, noiz asico zara, bear duzu ongui pensatu, eta icusi.

Jangoicoa gatic pensazazu, nolacoa izendu den zure vicede, eta nolacoa zure pausuec. Aurtasunean etciñen icendu bercetaco, beicic jostaceco, chanza, ta mille burle eguitero guraso egui: Gastetasuneco dembora empleatu duzu picardien, vanidadean, jocuen, retiro bague, mille itz verde, eta accione gaistotan, ascoren animec galcen dituzule: Eta estado arcera hellegatu bazara, zure cuidado gucie icendu de, nola mantenatu familie, aurreratu ichea, eta ondasunec, acomodatu zure humeac, eta atracea ongui empeñu artan, edo ontan. Eta salvaceco zure anime, cer eguiñ duzu? Deus ez. Eguie errateco, zarate nere Catholicoac, sator itsuec bezela, ez icusteco arguie: Satorrac dire animale batzuec lazqui habillec lurre muguicen, deuquete beren aposentoa, edo cabie lur pean, eta jancicen dute arropa bat ain suavea, eta leune, nola den Terciopeloa bera; eta orren gatic ere mantenacen dire lurre, dirade itsuec, iguesi eguiten dute Iguzquieren arguitic, eta sollic idequi, eta zabalcen dituste veguie, illcera doacenean, ya bear estuten demboran; cein de imagine vici bet gurequin guertacen dena. Eguiteco gure negocio bat, seguiceco pleituet, atraceco gure intento arequin gaucerem batean, ditugu lazqui vegui zorrozac, ta arguitacoac: bañe examinececo gure concienciec, chucenceco gure vicede, confesatu, eta comulguececo devocio, ta frutuerequin, villececo gure salvacioa, mortifiquetu, ta venciceco gure apetitu, ta costumbre gaistoac, gada itsuec, eta arguieren etsaie; eta guero erioceco orduen, ya provechuric estagon demboran, zabalcen ditugu, satorrac bezela, gure veguie. A! Vegui itsuec, ez icusteco Jangoicoaren Leguea, eta Jangoicoa icenic Iguzqui Divinoa Cerueri, eta Lurreri argui eguiten diona!

Bañe Adisquide nereac (itz eguiten duguleric pasione bague) cer penac, ta nequeac estitugu arcen, gaur, edo biar utcibear ditugun gauge auben gatic? Cembat icerdi estugu atracen gorputz aubec mantenececo gatic, ascotan lau quartoren ondoan galcen ditugule gaubec, eta egunec? Eta nola da, aimberce naguitasun, ta pereza salvaceco gure animec? Erran zadazu nere Catholicoa, cembat lo galdu araci dizu zure salvacioaren cuidadoac? Cembat Confesore prudenterequin consultetu duzu zure conciencie itsu, eta nasi ori, [2] chucenceco zure vicede gaistoa? Esta eguie, beti villetu duzule laso, eta zabalena; eta baldin suertes topatu bazara Confesore chucen, eta justo batequin, secule

6. "salvacioa" espero da.

etzara berris izuli arengana, cergatic erchicen cizu pisquebat, eta ezaucen cituen zure maulec, ta pausuec? Eta erranen duzu nai duzule salvatu?

Certan ezautuco da, Enfermo batec nai duela sendatu? Sollic, cergatic eguiten duen Medicuec aguincen dion gucie: baldin onec aguincen badio, seguitu dezala ur gueiago edaten; orlaco janari, edo vianda genero, estuela cerjan: sufritu dezala gose, edo egarri pisquebat, pena au, edo ure, gañeracoan estela sendatuco: eguitendu gucie, osasune lograceagatic. Eta zuc Catholicoa, errateco, nai duzule salvatu, eta villetu zure animeren osasune. Cembat⁷ pena, ta neque sufritu duzu? Cembat dembora empleatu duzu Oracioan⁸, Meditacion, eta leicen liburu espiritalac? Cembat baru, penitencie, ta mortificacio eguin duzu, garaiceco orlaco luxurieren pasio, ta apetitu desordenatu ori? Erran zadazu orai, pasatu duzu asteric, edo egunic retiroan Jangoicoarequin, ajustecen zure conciencieco contuec, eta arcen naurriec, orlaco ocasio, ta compañie peligroso oyetatic iguesi eguiteco, eta salvaceco zure anime? Baldin Confesoreac icusiric zuen vici urretu ori, erremediezaitesten, aguincen badice, etzaistela berriz juntetu fulano, edo fulana orrequin, cergatic arequin galcen duze zuen animec, obedecicen duze seculer? Baldin erraten badice, confesatu zeistela noicean bein, eta jaiqui zeistela pisquebat goizago, pensatu, ta meditececo ordu quartoren bat Jesusen pena, ta Pasioaren gañen, zuen Eriozaren, Juicioco Eguneren, edo Infernuco penen gañen; erraten duze, Jaune, berandu joaten zaratela guacera, deuquegu cer eguin asco, eta estoquegu demboraric ortaco. Eta Iguendean, ta Jai Egunean? Zeuste aulferric, escue escueren gañen, batzuec suqueldetan sarturic murmureciotan, berceac plazan, tabernan, jocuen, eta asco pausu, ta conversacio gaistotan; Ontaraco badago dembora, eta sollic ecin topatu dezaquece demboraric zuen animec salvaceco, noicean bein confesaceco, Meza Nausietara, ta Doctrine aicera etorceco. Ta guero erranen duze, bai⁹ deuquezela salvaceco deseo?

Bai; bañe cer deseo da ori? Naiduze vici gracies, ta becatuen: ta baldin ez padeuqueze vorondate, ta deseo ori, eze berceceric salvaceco, dio S(a)n Bernardoc, orlaco vorondate ones beteric dago Infernue. Zuetatic, anitzec naiduze gozatu mundue, bere gustoac, luxuriec, ordiqueriec, ta maldade guciec; eta guero penitencie bague Anime, ta gorputze sartu Ceruen. Ecin icen deiteque gaue ori. Eta ala eramo zace veguien aurean, paracen estuenac medioac, ta Mandamentu Sanduec, deseoric andienac baditu ere, engañacen da, ta condenatuco da erremedioric bague.

Ô Jaune! (erranendu batec) cein guti pensatu duten puntu orren gañen! Bada certan pensatu duzu? Etzizu¹⁰ convidecen gaue guciec, ontan pensacera? Izenen zara gutiago desdichetue, ta infelize, cergatic estucen pensatu? Chiquiago dela uste duzu zure culpe? Etzoude munduen, ez pada zure salvacioas beguirececo; au de doctrine, eta lecciotatic bat, eracusten dena Christioaren Erreligioan. Cein guizonen entendamentuen cabicenda, iduquicea valore, ta atrevimentue pensaceco etorri dela mundure berce fiñetaraco,

7. "osasune. Cembat". Puntu marka sopra dago.

8. "Oracioan", baina "Meditacion".

9. "bai" eta ez "ba".

10. "Etzizu" dio, "Etzindute(n)" edo esan beharrean.

ez pada salvaceco bere anime? Bada berce gauceric gure atencio, eta estimecio gueiako eraman bear duenic betico salvacioac baño? Eta nola da au bacarra, ceñes esta casoric eguiten? ta dago acenduric?

Cer cuidado, ta contue esta iduquicen Exercito batean, Tribunale batean, Comercio batean, eta berce estado suerte gucietan! Baldin acencen bazayo bati complicea obliguecio au, edo ure, beala dago norbeit, norc oreitu aracico duen. Cembat Nausi, cembat buru, ta fiscal deude gure gañen acordatu arasten digutenac gure obliguecioa, baldin acencen bazaizu¹¹, eta erreprenditu gure utsec, eta descuidoac? Bañe baldin Semebat, Alaba bat descuidetue bada bere salvacioaren [2 at.] puntu importantean; estago nausiric, ez gurasoric oreiceco, eta chucendu araci dezaquenec. Baldin errien badago gaucere bat erremedio escacen duenic, nola diren escandaloac, comuniquicio sospechosoac, jocu excesivoac, ã desoras egoten direnac tabernan, pisu, ta naurri escasac, estago justicieric, estago bururic ori chucendu, ta erremediecen duenic. Non erran dezaguegu, salvacea estela ez obliguecioa, ez cuidadoa escacen duen gauce, ezpada jostaceco, edo chanzataco.

Cerc itsucen gaitu, nere Catholicacoac? Cer engañue da, guri pasacen zaigune? Berce gauce gucietan badire guizon prudenteac, eta arracioscoac, ta dirudi, salvacioaren puntuen, punturic valiosoenean direla arracio, eta entendamentu bagueac. Cergatic, cer valio dio guizonic habillenari, ta Erregueric poderosoenari munduen lucitue, eta gucien gañen triunfetue, azquenean condenacen bada? Arracio oyetatic atraco duze, negocio gucien ertean estagola bat, ceñes Christioac caso gutiako eguiten duten salvacioas baño, nola icusico duzen erratera noyen arracio, edo reflexionetatic.

Badire munduen vi Christio suerte, edo mota: batzuec dire cer eguin estaquitenac, aulferrac, ociosoac, ocupecio bagueac; ta berceac ocupetuec, necatuec, eta beren gaucetan empleatuec. Galdin zoce aulferregui, certan pasacen duten beren vicio? Egunec dituen ogei, ta lau ordutatic partebat, dute lo eguiteco; bercea janciceco, apeinceco, ta orrestaturic atraceco ichetic; bercea jateco, edateco ta asececo; ta gañeracoa, visitetaraco, diversiotaraco, conversacio, ta jostace eroetaco, jocureco, ta erretiro bague, ta zoraquerien empleaceco: Beguire emen, nola doacen gure egunec, orla asteac, illebetuec, urteac, ta gure vicio gucic.

Ta diversio oyen erdien, cer dembora empleacen dute ocioso, ta aulfer vicidirenac, salvaceco beren animec? Apenas errezacen dute goicetic, arrachera Ave Marie bat, eta ascotan pasacen zaiote illebetuec, ta urteac Errosario bat errezatu bague: doi doie enzuten dute Jai egunean Mezabat, ta ori ascotan ez, ta orduen alden laburrena, ta Errien den Mezaric brevena, Christioaren señaleric bague. Nola complicen dituste Jangoicoaren, ta Eliceren Mandamentuec? Confesatu, eta comulguecen dire Bazcoetan borchas, eta beren gogoaren contra, Excomecacioac arrepatu estezoten, ta Christioac dire alaco opinionera ez galceagatic, ta orduen disposicio bague, ongui prevenituric hellegaceco Aldarera; eta azquenean lazqui obra on guti, eta Christio eguiascoaren exercicio, ta señaleric icusico duze orlaco guizon ocioso, ta orlaco aiceas vicidirenac, ez eriozaren memorieric, ez Jangoicoaren

11. "bazaizu" dio, baina "bazaigu" espero da.

ezaunceric, ez converticeco asmoríc, ez examineríc, ez liburu devotoríc, ez Sermonic, ez limosna, ez baruríc, eta ez beren culpen penitencieríc. Au de, nere Catholicoac, mundueri entregaturíc deudela anitz, eta ascoren víciean non erran dezaquegu, direla doi doye Christioac, batayetuec direlaco.

Nolacoac dire neque, ta negociotan sarturíc vicidirenac? Dire gende, edo persona batzuec, ceñec tratacen dute gure salvacioaren etsaiec, Faraonec tratacen cituen bezela Judioac. Principe onec icusiríc, joan cirela Judioac Desiertora, eguitera Sacrificioac, ta adoracera Jangoicoa, deitu cituen sobrestante, ta Judioen neque, ta trabajues contu arzale ciren ayec, eta errancioten: Judioac estaude bear bezela ocupetuec, ta empleatuec bear, ta trabajuetan; bada joaten dire dembora aulferríc pasacera desiertoan beren devocio, ta sacrificioetan; guelditu beitez nequean, ta aumentatu bear zaiote trabajue, orrequin pensatu estezaten beren Sacrificioetan.

Orla guertacen zaiote anitzegui beren salvacioaren puntuen; Nola munduec, pasioneac, eta etsai gaistoac, gure animen contrarioac, forjacen dituste istentero mille traba, ta embarazu, proponicen ditustela cer eguin bear duten, eta negocioac estado gucietan, ordea bein ere ez gure salvacioaren negocioa: batzuec deuquete beti beren gogoan, ta viozean, beren tratoac, ta contratoac: berceac beren pleituec, comercioac, ta fortunec; berceac nequeac, ganadoac, ta langayec: aldebatetic dire dichosoac, [3] ez egoteco aulferríc, ta ociosidadeari entregaturíc; bañe bercetic faltazaiote principalena, cein de intencio chusena ¹², ta Sandue: eguiten, ta pensacen dute asco munduco negociotaraco, bañe batere ez beren salvacioraco, cergatic estoquete au presente beren ocupecioetan, ta bacarric villeen dituste lurreco interesac, eta alaco moduen sarcen dire aubetan erregla, ta naurri bague, non lucecen dituste aldebaterra Jangoicoaren gauce guciec: Oietas dirudi, erran zuen bezela S(a)n Bernardoc, escribicen ciola Aita Sandu Eugeniori modu ontan: badiduri ¹³ Eugenio, estuzule faltacen batere zure cargu, ta obliguecioco gaucetan, ta faltacen duzu gueyago conveni zaizun gauzen: *Soli te negas tibi*: Zure ona, ta animeren provechues etzara oreicen. Modu ontan erran deiteque presente deuden anitzegui: Zuec zuen nequeas, zuen icheas, ganadoas, eta zuen negocioetas etzarate acencen, estuze deustan ere faltacen: bañe faltacen duze principalenari, gueiago conveni zaizuenari, nola den veguirecea zuen animen salvacioas, noicean bein confesaceas, ta comulgueceas, ocasio, ta peligro gaistotatic iguesi eguiteas, orlaco, edo alaco costumbre gaisto garaitu, ta venciceas, eta Jangoico aren Mandamentu Sanduec guardaceas. Eta au eguiten estuzun ¹⁴ vitertean, nere Catolicoac ¹⁵, erraten baduze ere, guciec naiduzela salvatu, engañecen zarate etsayeren esperanza falsoequin, eta izenen zarate galduetuec.

Berce persona batzuec, ceñec dirudite onac, ta devotoac, vicidire etsaien gandic engañetuec, azaleco vi devocioarequin ¹⁶, beren mietan fundecen du-

12. "chusena" irakurtzen dugu, lehenbizi "chucena" ipini duelarik.

13. Hemen "badiduri", baina paragrafo honetan bertan ipini du "dirudi". Maizago oinarritzen da "iduri" partizipioan "irudi"n baino.

14. "estuzun" eta ez "estuzen".

15. "Catolicoac" eta ez "Catholicoac", ia beti azkenekoa erabiltzen duela.

16. "devocioarequin" eta ez devociorequin".

tela virtutea, eta santidadea, virtutearen batere practiquerik bague. Onac dire baruec, Errosarioa, Meza enzutea, Calvario, Escapulario, novenac eguitea, maiz confesacea, ta comulguecea: bañe onec guciec cer valio du, falta bazaizu devocioric principalena, nola den Jangoicoaren Mandamentu Sanduec guardacea? Ezpadeuquegu humildaderic, obediencieric, castidaderic, sufrimenturic; itz picantebat erraten badigute, alchacen gada Lucifer baño altoago? Bada baldin erraz faltacen badugu gauec oyetan, gure salvaceco de-seoac, ta devocioac dirade falsoac, ta embusterie andi batzuec. Aitu, ta comprenditu duze semejanza onequin = Eguin zace contu, Caballero bati aspaldico llaga batetic, asicen zaiola ustelcen, ta cangrenacen bere zangoa: deicendio Medicu, ta Barberari, icusi, ta erregistrecen diote llaga, eta erraten diote Jaune, precisoa da evaquicea zangoa, ta bercela illenda laster, eta erre-medio bague. Enfermo tristea izucenda noticie onequin, ta galdeiten diote Medicu, ta Barverari= Estago berce moduric, ni sendaceco, zangoa evaqui bague? Ez Jaune, erratendiete. Onequin despeicen dire andic; ta Enfermo orrec beala aguincen dio bere pageari= Eraman dezala bi candela Elicera, ta isin dezala San Antonioren aurrean: doiela S(a)n Franciscoco Guardianoaren gana, ta atra dezala onen berce Meza, ta encomen dazala ¹⁷ Jangoicoari: bi-tertean aumentacen zayo gaice, uquicen dio vioza, ta gueldicenda illic. Galdeiten dut, guizon onec ote zeuquen deseo osoa, ta eguiascoa osasunerena? Ez Jaune. Nola ez? Bada etcitue atraraci eimberce Meza, Ora-cio, ta devocio? A Jaune! Ori ona cen, bañe falta zizayon medioric principalena, nola den sufricea, ta evaquicea zango usteldue, Milagroen atzean ibilli bague. Au da gurequin guertacen dena : onac dire devocioac, eta estire utcibear, bañe estire asqui gu salvaceco; precisoa da ortas gañera, eva-quicea ocasio gaistoa, ta vicioen zangoac, iquestea sufricen, humillecen, obedecicen, mortifiquen gure apetitu, ta pasioneac, ta guardacea amar Mandamentu Sanduec. Ontan dago eguiasco virtutea, ta devocioa, eta au de salvaceco deseoa, ta Cerureco vide.

[3at.] bay ¹⁸ ordia socureco astregunean ¹⁹ gastacen dutelari socuen eta edan excesivoetan, irebasten duten jornale pisque, mantenaceco bearzutena beren familie, eta guero atracodire serenidade andiereq(ui)n estoquegu, eta nola iruqui bearda, dagonean ezpada guardacen, eta apenas irebasten dute errealbat, estoquete onic, ariquetan socuen galdu artio, eta estarritic pasatu artio, eta cembatenas probeago ²⁰, edo necesitetuago orduen sucureco ²¹ prontoago, eta alacoegui itenbazayote cargu arracio den bezela, cer guerta-cenda ichera juan, eta camorrac, eta azqueneco golpeac, eta nor icenenda, cause, eta motivoa desorden aubena, ez berce ric beicic errico buruec, edo cargudunec, ceñec deuden obligueturic, eta jurementaturic becatu mortalen azpien celazera, cuidezera eta erremediezera, eta justicie itera guciequin igual, atencio, eta respeto humanoegui *veguiretubague, cumplice co beren obliguecioareq(ui)n*. Hã, au ongui considera balezate errietaco buruec, cargu-

17. "encomen dazala" dio, "encomenda zala" idatzi beharrean.

18. Hemendik aurrera testuaren barruan aurkitzen zen papertxo batetik hartzen dugu.

19. "astregunean" eta ez "astegunean".

20. "probeago" eta ez "pobreago".

21. Hemen "sucureco", baina paragrafo honen hasieran "socureco".

dunec, edo justiciec, nola berce guisses cumplituco luqueten beren obliguecioequin, bada Jangoycoaren Tribunalen ez sollic emanbeaurte contue, eta satisfaccio beren culpe, eta becatues, bayte bercenas ere, au de, auben faltas, omisiones, descuidos, eta perezas bercec cometecen ditusten culpe, desorden, eta becatuengatic, bada cer errespuesta emandezaquete tribunale divinoartan, estaquitela, edo auben noticiara estirela hellegacen, estu ²² convencicen escuse aubec, bada beroc presente deudenean, cometecenbada desordenbat, camorraren bat, golperenbazuc, edo dicho desonestorenbazuc ez pada justicieric iten, nola inzaquete ausente deudenean berec, eta ezpaute velacen, celacen, eta erregistracen zocoac bearbezela, ezpaute justicie iten atencio, eta errespeto humanos, ó cembat obeago ice-nenlizeque ez arcea carguec, edo bercela cumplitu beren obliguecioequin, edo berzela erri bacochoan nombratu Cargudun perpetuec, vici diren demboraco, cergatic condenatu bear baute, obeago da condenatu deicen bat, edo bi, erri bacochoan, ece condenatu deicen guciec ²³.

5. TESTUA

Cer ¹ signifiqueren otedu, edo cer ematendigu entendacera egungo egunean Bule Sanduerequin eguin dugun ceremoniec? Esta berckeric, nere Catolicoac ², beicic Apostoloen Delegadoac lurrean declaratu cituela, Salvadoreac errancituen itz misericordies beteric zoden ayec: *Omnes qui laborati* ³, *et onerati estis, venite ad me, et ego reficiam vos*: arquicen bazadate cargas, eta trabajus beteric, zatoste Salvadorearen gana, ece emanendice medioac, eta modue atraceco trabaju oyetatic, naidu erran, arquicen zadatenac ya animeren ⁴ aldetic, nola gorputzenetic penas, eta trabajus, Salvadoreac alivietuco dice, cergatic Bule Sandueren privilegioac dire aiñ andiec, ece aliviecendu anime, eta gorputce, animeren, eta gorputceren dañuric bague: *Bulla, est diploma Pontificum, quo multae gratiae conceduntur sub onere certae eleemosinae in subsidium belli contra infideles erogatae*: Bule da privilegio generosoat, concedicen baitu Aite Sanduec Españeco Erreinu, eta ⁵ Señorioegui, eta gure Erregueari burue den becela: Errandut generoso, cergatic beite aiñ copioso, eta abundante Indulgencies, aiñ benigno, eta liberal dispensaceco, ece estut arquicen berce terminoric, ceñequin expliquetu deitequen yago Jangoycoaren benignidadea, eta generosidadea Aite Sanduerena. Lendabisco privilegioa, concedicen duena Aite Sanduec bule ar-

22. “estu” eta ez “estute”.

23. Papertxo honen atzeko aldean *Marcos* idatzi dute, kaligrafia ariketak egiten edo. Hitz horretan ageri den -r- kontsonantea 18. mendean eta 19. mendeko lehen aldian erabiltzen zena da.

1. Ezker aldeko goiko zokoan 1827 eta 1832.

2. “Catolicoac” eta ez “Catholicoac”.

3. “Laborati” eta ez “laboratis”.

4. “animeren”, baina .gorputzenetic”.

cenduenari, da, ece publiquecenden istentetic bule, Confesoreac apliquetu dezoque urtebaten espacioan penitenteari bein vicien, eta berce bein erioceco orduen Indulgencie plenarie, eta barcacioa becatu guciena, berenbecatues egoten badire arrepenitituric viotzes, eta confesacen batuste agos, eta ezpadezaquete confesatu, deseacen batuste viotzes confesacea beren becatuec: eta arcen badu penitenteac vi bule Cruzadacoac, apliquetudezoque vi aldis vicien Indulgencie plenarie, eta berce vi aldis erioceco trancean, bañe etzaque yago buleric artu urte artan berean. Bule Sandueren medios ematenzayo penitenteari facultade elegiceco nayduen Confesorea, ya icendayela Secularea, edo Regulara, nonta egondayen aprobaturic Ordinarioan gandic: ceñec absolutu dezaquen vein vicien, eta berce bein ilceco puntuen, edocein becatutic: Indulgencie au bera, eta berce privilegio bulerenac, concedicendire joatendirenegui beren costus peleara, Erregue Catholicoac vielcenduen Exercitoan Infielen contra; eta joatendirenegui laguncera personalmente, eta itera berce exercicio, edo oficio piadosoac exercitoan, permanecicen direlaric an urte bates: eta lo mismo beren costus vielcen dutenegui Soldadoac, bulec disponicen duen forman. Concedicen zayote guerra ontaco soldadoegui, au de Infielen contra, esencionea, edo libertadea baruena, aun votos, edo eliceco preceptoes obligueturic bambedode ⁶ ere, eta Say egunetan trabajatu dezaqueta ⁷ guerraco gaucetan. Noiz irebasten dute Indulgencie au guerra ontara joatendirenac? Consequicen dute indulgencie au, confesacen diren aldioro urte baten espacioan, exercitoan doden demboran, beren becatuen dolore verdaderoarequin: arracioa da, cergatic indulgencie au dago concedituric absolutamente soldado guciegui, batere limitacioric bague. Cer berce indulgencie concedicendu bulec? Arcenduenari concedicen zayo amabortz urte, eta amabortz quarentenaco barcacioa, aimberce aldis nola barutu dayen egun ayetan, ceñetan esten preceptoric, edo obliguecioric, eta juntamente iten badute oracio Jangoycoari victorie gatic infielen contra, eta icendayen baquea Principe Christio gucien ertean: Eta ezpadezaquete impedimentorem baten gatic barutu, conseguicendute lo mismo, item badute berce obra piadosorembat Confesorearen arbitriora, eta item badute erranduten oracioa: Eta ontas landara, icenendire participante Elice Militantean iten diren obra on gucietan. Lo mismo concedicen zayote bule arcendutenegui Garizumeco egunetan, eta urtean diren berce egunetan, zeñetan Estacioac Erroman, visitecen batuste bortz Elice, edo bortz Aldare, eta ezpada bortz Elice, edo bortz Aldareric, visitecen batuste Elicebat, edo Aldarebat bortz aldis, eta iten badute an oracio devociorequi unione, eta victoriegatic icendayen Infielen contra, irebasten, eta conseguicen dute Indulgencie guciec, eta barcacioac, nola personalmente visitecen baluquete Erromaco Elicec, eta aldamenecoac ere. Estacioco egunec, ceñetan irebasten diren Indulgencie plenarie ⁸, dirade Garizumeco guciec, eta berce anitz egun bulec señalacen dituenac: Urtean dituen berce gañeraco egunetan badire Estacioac Erroman, eta irebasten dire Indulgenciec, bañe dirade parcialac, eta ez plenariec. *Indul-*

5. *eta* hitza ezabaturik dago eskuidatzian.

6. Laburturik dago: "*baldin* bedode".

7. "*dezaqueta*" eta ez "*dezaquete*".

8. "*plenarie*" eta ez "*plenariec*".

gentia, est remissio poenae temporalis debitae peccatis iam dimissis: Da vi aldetara: Plenarie, eta Parciala: *Indulgentia plenaria, est remissio totius* [1 at.] *poenae temporalis debitae peccatis iam dimissis. Partialis, est remissio alicuius poenae temporalis debitae peccatis iam dimissis*. Indulgencie Plenarie, da barcacio pena temporal guciena becatu barcatuegui correspondicen zayotenegui. Parciala, da barcacio pena temporal batzuena, becatu barcatuegui correspondicen zayotenegui. De suerte ece batec irebastenbadu Indulgencie plenarie, eta ilcenbada berla berce becatuic in bague, joanenda aren Anime chusen chusena Cerure, deus trabajuric padecitu bague. Bañe esta orla guertacen Indulgencie parcialarequi, beicic barcacendio pena, edo castigoa cembeit egunetacoa, edo demboracoa, bañe estu barcacen becatu guciena. Concedicendu ere bay bulec Indulgencie plenarie, ilcendenari eriotce repentinorequi, edo Confesorean ausencien, edo Confesioric bague, non ta ildayen contrito, edo urriqueturic bere becatues, eta nonta estayen icendu perezoso, edo negligente Confesacean, eta Comeceacean, Elice Ama Sanduec manecen duenean.

6. TESTUA

Arracio ce cindoacen zu Jaun Divino onen errecibizera; beñe ¹ Jaun Divinoau, beti becela misericordioso, compadecituric zure eritasunes ², eta trabajues eldu ceizu Visitecera. Naiduzu errecibitu? B.J.

Orai bearditu confesatu, fede Sanduco Misterio principalenac. B.J.

Siñestacendu dela Jangoicobat gucis poderoso Ceruen, eta Lurrean, icustendiren, eta icusten eztiren gauce guciec ³ Creadorean baiten? B.J.

Siñestacendu arren Seme bacar Jesu-Christo gure Jaunen baiten? B.J.

Siñestacendu Espiritu Sanduen beiten? B.J.

Siñestacendu Aite, Semea, eta Espiritu Santi Jaune direla iru persona distintoac, eta Jangoico berdadero at? B.J.

Siñestacendu Jesu-Christo gure Jaune guizon becela concebitucela Espiritu Sanduen obras, eta jayocela Maria Santissimen sabeletic, gueldicencelatic Maria Santissime Virgen erdibañolen, erdicean, eta erdi ezqueros? B.J.

Siñestacendu Jesu-Christo gure Jaunec pasatuzuela Passioa, crucifiguetuzutela, eta ilzutela gu, eta mundu gucie salbaceagatic? B. J.

Siñestacendu orzizutela, eta jeichizela Limbora an zauden Animec atracera? B.J.

Siñestacendu ill, eta iruguerren egunean erresucitetucela illen artetic, eta iguencela Cerure, eta an dagola jarriric Aite Eternoan escubico aldean, eta etorribearduela Juicioco egunean illen, eta vicien juzguecera? B. J.

1. Eskuidatzian “bene” irakurtzen dugu eta ez “beñe”.

2. Testu honetan letra etzanez ageri direnak, eskuidatzian azpimarraturik daude, azpimarra lerroaren hasieratik hasten dela. Horregatik gerta liteke hitz baten zati bat azpimarraturik egotea eta beste puska ez.

3. “guciec” eta ez “gucien”.

Siñestacendu gucioc erresucitetu beardugule gure gorpuz propioequi errecibiceco premioa edo castigoa gure obrac meregi *dutenbecela?* B. J.

Despues se le da a besar la Santa Cruz, y tomando el Santissimo Sacramento en las manos se le dice al enfermo.

Orai falta zayo confesacea Elicececo Sacramentu Sanduec, *ceñen medios salbacembeigara.*

[1at.]Siñestacendu Bautismo, eta berce Sacramentu Sanduen medios, barcacen dizquigule Jangoicoac gure becatuec, eta itengueituela *Ceruco Erederoac?* B. J.

Siñestacendu Jesu-Christo gure Erredentoreac Orzegun Sandu arrasean erranzuen itcen medios, eta edocein Sacerdote ongui ordenaturic dagonac (becatorea, eta indignoa barimbada ere) erraten dituen Consagracioco itcen medios, oguien substancie converticendela Jesu-Christoren gorpuz preciososan, eta ardoan substancie converticendela Jesu-Christoren odol *preciosoan?* B. J.

Siñestacendu nic orai escu indigno ontan dauquetenav dela *Jesu-Christoren gorpuz verdadera?* B. J.

Barcacio escacendio gure Jaun Divino oni ofendituduen *gauce gucietan?* B. J.

Escacendiote barcacio vere icheco familieri, presente, eta ausente daudenegui por si acaso nor bait ofenditu *badu?* B. J.

LABURPENA

Sei euskal testu berri ematen ditugu hemen. Aldizkari honetan argitaratu genituen beste hamar testurekin eta oraindik argia ikusi ez duten beste askorekin bilduma bat osatzen dute. Goñerrin dagoen Munarritzen izan ziren aurkituak denak orain dela hirurogeitamar urte eta bilduma horretan 4. eta 9. sailak betetzen dituzte. Uste dugunez, 18. mendeko bukaeran edo 19.aren hasieran idatziak dira.

Saiatzen gara azaltzen nor edo zer zen beren idazlea, eta non eta noiz egiñak izan ziren eta zein euskalkitan, horretarako baliatzen garela gramatikak eta hiztegiak esakaintzen dizkiguten argibideez.

RESUMEN

Damos a conocer seis textos inéditos en lengua vasca. Forman ellos parte de una colección de textos, diez de los cuales se ofrecieron en esta revista. Fueron hallados en Munárriz, pueblo del valle navarro de Goñi y merindad de Estella. Constituyen los grupos cuarto y noveno de la colección y pueden pertenecer a los últimos años del siglo 18 o a los primeros del siguiente.

Tratamos en una breve introducción de averiguar el autor de los textos, y el lugar, fecha y dialecto de los mismos. Nos valemos para ello de los datos que ofrecen la gramática y el vocabulario, concluyendo que están escritos en el euskara navarro.

RESUME

Nous présentons six textes inédits en langue basque. Ils font partie d'une collection de textes, dont dix ont été présentés dans cette revue. Ils ont été découverts à Munarriz, village de la vallée navarraise de Goñi; district d'Estella. Ils constituent le quatrième et le neuvième groupe de la collection et peuvent dater des dernières années du XVIIIe siècle ou des premières années du suivant.

Nous tentons dans une brève introduction de déterminer l'auteur des textes, ainsi que le lieu et la date où ils ont été écrits et le dialecte employé. Nous avons recours pour cela aux données fournies par la grammaire et le vocabulaire, et notre conclusion est qu'ils sont écrits en basque de Navarre.

SUMMARY

We publish six documents in the basque language which were unedited so far. They belong to a collection composed of many texts written and used in the 18th and 19th centuries. The collection was found 70 years ago in Munarriz, a village in the High-Navarrese valley called Goñerria. The texts you see here make up the 4th and 9th sets of it.

In a brief introduction, we attempt to know the author by whom they were written and their place and date, and the dialect they are composed in. We analyse the grammatical and lexical data to find out those facts.